

พ่อค้ามารับซื้อกล้วยในหมู่บ้าน

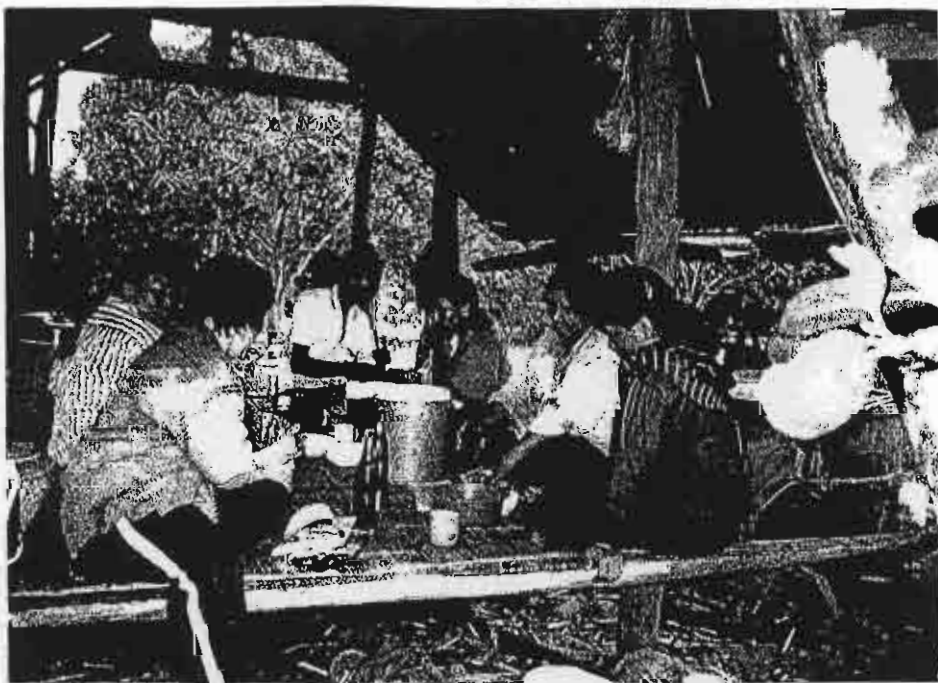
ตอกสำหรับสานกล้วย

แลกเปลี่ยนแรงงาน / เฮอร์มีอในการปลูกข้าวเหลือง

เสร็จงานแล้วก็เลี้ยงตั้งสรรค์ก่อนกลับบ้าน

รายงานกรณีศึกษา
กลุ่มบ้านเขาน้อย
หมู่ 5 บ้านเขาน้อย ตำบลดงประคำ อำเภอพรหมพิราม
จังหวัดพิษณุโลก

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยและพัฒนา
ระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

เสนอต่อ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

โดย
รศ. ดร. จิราภรณ์ สถาปนะวรารณะ

กลุ่มบ้านเขาน้อย

1. ที่ตั้ง สภาพทางภูมิศาสตร์และกายภาพ

1.1 ที่ตั้ง

บ้านเขาน้อยตั้งอยู่หมู่ที่ 5 เขตตำบลคงประคำ อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก หมู่บ้านตั้งอยู่บนที่ราบสูง เหตุที่เรียกบ้านเขาน้อยก็เพราะ มีภูเขาอยู่ในหมู่บ้านเป็นภูเขานขนาดเล็ก ในอดีตชาวบ้านได้อาศัยเขาน้อยลูกนี้ในการเข้าไปเก็บของป่า เก็บผักต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิต

บรรพบุรุษเดิมของชาวเขาน้อยในอดีตนั้นตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านทุ่งตาเปรี้ยว (ปัจจุบันคือหมู่ 7 ของ ต.คงประคำ) พวกเขาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่อาศัยกันเป็นกลุ่ม เพราะมีความเป็นเครือญาติเกี่ยวดองกัน ต่อมาเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านทุ่งตาเปรี้ยว จึงมีการขยายพื้นที่ป่าเพื่อบุกเบิกทำกิน โดยการบุกเบิกป่าที่อยู่ตาข่ายเขา และบริเวณเขาน้อยปัจจุบัน ภายหลังเริ่มย้ายครัวเรือนมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ทำนา ทำไร่ เมื่อมีจำนวนครัวเรือนเพิ่มขึ้นจึงได้ตั้งเป็นหมู่บ้าน ชื่อ บ้านเขาน้อย โดยระยะแรกอยู่ในเขตตำบลทับยายเชียง ในปี 2520 ได้แยกมาอยู่ในตำบลคงประคำแทน

ชาวชุมชนบ้านเขาน้อยในอดีต มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพิงธรรมชาติ พวกเขาทำนา ซึ่งเป็นข้าวนาปี ทำไร่ถั่วเหลือง ถั่วเขียว เมื่อว่างเว้นจากการทำนา ทำไร่ พวกเขา ก็จะหาของป่า อันได้แก่พืชผักตามธรรมชาติที่เขาน้อย และภูเขาอื่นๆ ใกล้เคียง ลักษณะดินเป็นดินร่วน เป็นหมู่บ้านที่ขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ และน้ำในการทำเกษตร ในช่วงฤดูแล้งประมาณเดือน กุมภาพันธ์ – เมษายน

1.2 โครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้านเขาน้อย

บ้านเขาน้อยอยู่ห่างจากตัวจังหวัดพิษณุโลก 62 กิโลเมตร การเดินทางสู่ตัวจังหวัดใช้รถโดยสารประจำทาง บ้านเขาน้อยอยู่ห่างจากตัวอำเภอพรหมพิราม 27 กิโลเมตร การเดินทางสู่อำเภอพรหมพิรามส่วนใหญ่ใช้รถอีแต่นและพาหนะอื่นๆ ชาวชุมชนบ้านเขาน้อยนิยมไปจับจ่ายซื้อของที่ตลาดหนองตม โดยใช้รถอีแต่น รถอีแต็ก หรือรถมอเตอร์ไซด์ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 20 นาที

ภายในหมู่บ้านมีถนนคอนกรีต 1 สาย นอกนั้นเป็นถนนลูกรังซอยแยกย่อย มีไฟฟ้าใช้ทุกหลังคาเรือน มีน้ำประปาใช้ทุกหลังคาเรือน บ้านเขาน้อยมีโรงเรียนระดับระดับเด็กเล็ก-ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเขาน้อย แต่ยังไม่มียสถานอนามัยตั้งอยู่ในหมู่บ้าน

ระบบบริการพื้นฐาน

ถนนลูกรัง 9 กิโลเมตร

ไฟฟ้า 190 ครัวเรือน

บ่อบาดาล 6 แห่ง (ข่าวด)

บ่อน้ำตื้น 40 แห่ง

ถึงเก็บน้ำฝน 2 ถัง

ประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง

โทรศัพท์หมู่บ้าน 1 แห่ง (สาธารณะ)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง (อาศัยอาคารของโรงเรียน)

โรงเรียน (ประถม) 1 แห่ง

วัด 1 แห่ง

2. สภาพเศรษฐกิจ สังคม ของชุมชน

2.1 จำนวนประชากร และจำนวนครัวเรือน

จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับหมู่บ้าน พ.ศ. 2546 ระบุว่าบ้านเขาน้อยมีทั้งหมด 190 ครัวเรือน มีประชากรในหมู่บ้านทั้งหมด 764 คน

จำนวนประชากรแยกตามอายุและเพศ

อายุ 0 -14 ชาย 80 หญิง 85 รวม 164

อายุ 15 – 59 ชาย 260 หญิง 295 รวม 555

อายุ 60 ปีและมากกว่า ชาย 18 หญิง 27 รวมทั้งหมด 764

(อ้างอิงตามเอกสารประกอบหมายเลข 3)

2.2 รายได้ และรายจ่ายของหมู่บ้านเขาน้อย

1. รายได้เฉลี่ยของชาวชุมชนบ้านเขาน้อย ชาวบ้านเขาน้อยมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท /ปี และมีรายได้เฉลี่ยคนละ 18,263.62 บาท

2. รายจ่ายของหมู่บ้านเขาน้อย คำนวณจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 ครัวเรือน ดังนี้

ข้อมูลหนี้สินต่างๆ ระบุ 45 ครัวเรือน ไม่ระบุ 4 ครัวเรือน

ทั้ง 43 ครัวเรือน มีหนี้สินต่างๆ ทั้งหมดปีละ	5,580,000	บาท
--	-----------	-----

ทั้ง 43 ครัวเรือน มีหนี้สินต่างๆ ทั้งหมดเดือนละ	465,000	บาท
---	---------	-----

ข้อมูลรายจ่ายค่าอาหาร ระบุ 31 ครัวเรือน ไม่ระบุ 19 ครัวเรือน

ทั้ง 31 ครัวเรือน มีรายจ่ายค่าอาหารทั้งหมดปีละ	1,079,700	บาท
--	-----------	-----

ทั้ง 31 ครัวเรือน มีรายจ่ายค่าอาหารทั้งหมดเดือนละ	89,975	บาท
---	--------	-----

ข้อมูลรายจ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุงระบุ 28 ครัวเรือน ไม่ระบุ 22 ครัวเรือน

ทั้ง 28 ครัวเรือน มีรายจ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูปทั้งหมดปีละ	440,882	บาท
--	---------	-----

ทั้ง 28 ครัวเรือน มีรายจ่ายประเภทอาหารสำเร็จรูปทั้งหมดเดือนละ	36,740.12	บาท
---	-----------	-----

ข้อมูลรายจ่ายประเภทเครื่องคั้ม ระบุ 16 ครั้วเรือน ไม่ระบุ 34 ครั้วเรือน

ทั้ง 16 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทเครื่องคั้มทั้งหมดปีละ	347,820	บาท
ทั้ง 16 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทเครื่องคั้มทั้งหมดเดือนละ	28,985	บาท

ข้อมูลรายจ่ายประเภทยารักษาโรค ระบุ 11 ครั้วเรือน ไม่ระบุ 39 ครั้วเรือน

ทั้ง 11 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทยารักษาโรคทั้งหมดปีละ	16,824	บาท
ทั้ง 11 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทยารักษาโรคทั้งหมดเดือนละ	1,402	บาท

ข้อมูลรายจ่ายประเภทค่าของใช้อื่นๆ ระบุ 14 ครั้วเรือน ไม่ระบุ 36 ครั้วเรือน

ทั้ง 14 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทค่าของใช้อื่นทั้งหมดปีละ	290,640	บาท
ทั้ง 14 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทค่าของใช้อื่นทั้งหมดเดือนละ	24,220	บาท

ข้อมูลรายจ่ายประเภทการศึกษา ระบุ 5 ครั้วเรือน ไม่ระบุ 45 ครั้วเรือน

ทั้ง 5 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทการศึกษาทั้งหมดปีละ	75,943	บาท
ทั้ง 5 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทการศึกษาทั้งหมดเดือนละ	37,971.5	บาท

ข้อมูลรายจ่ายประเภทการใช้จ่ายในการผลิต ระบุ 8 ครั้วเรือน ไม่ระบุ 42 ครั้วเรือน

ทั้ง 8 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทการใช้จ่ายในการผลิตทั้งหมดปีละ	365,114	บาท
ทั้ง 8 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทการใช้จ่ายในการผลิตทั้งหมดเดือนละ	30,426	บาท

ข้อมูลรายจ่ายประเภทรายจ่ายทางสังคม ระบุ 11 ครั้วเรือน ไม่ระบุ 39 ครั้วเรือน

ทั้ง 11 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทรายจ่ายทางสังคมทั้งหมดปีละ	58,010	บาท
ทั้ง 11 ครั้วเรือน มีรายจ่ายประเภทรายจ่ายทางสังคมทั้งหมดเดือนละ	4,834	บาท

หมายเหตุ * ตัวอย่างแบบสอบถามคือ เอกสารประกอบหมายเลข 6

** ข้อมูลรายจ่ายนักวิจัยพยายามสำรวจจากชาวบ้านที่สมัครใจเข้าร่วมประชุมจัดทำเวทีชาวบ้านร่วมกัน ซึ่งเป็นรายจ่ายที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดขณะนี้ จากครัวเรือนที่ทำแบบสอบถามทั้งหมด 50 ครัวเรือน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากยิ่งสำหรับนักวิจัย กับการให้ได้มาซึ่งรายจ่ายของครัวเรือนในหมู่บ้านทั้งหมด ด้วยข้อจำกัดทางด้านเวลา และความสมัครใจของชาวบ้านเขาน้อยอื่นๆ ที่จะให้ข้อมูล

2.3 อาชีพหลัก – อาชีพเสริม

อาชีพหลักของชาวบ้านเขาน้อย คือการทำนา ทำไร่ รองลงมาคือ รับจ้าง และเลี้ยงสัตว์ สัตว์ที่เลี้ยงกันมากคือ สุกร วัว และควาย

2.4 ลักษณะการครอบครองที่ดินทำกิน

บ้านเขาน้อย เป็นหมู่บ้านจัดสรรแบบเรียงราย หรือหมู่บ้าน พื้นที่จัดให้อยู่อาศัย ครอบครัวยุค 5 ไร่ พื้นที่ทำกินครอบครัวยุค 30 ไร่ หรือเป็นหมู่บ้านราษฎรเดิมมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 3,500 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 3,000 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 500 ไร่

2.5 การประกอบอาชีพ

1. อาชีพในภาคการเกษตร

ทำนา 120 พื้นที่ 2,520 ไร่

ทำไร่ 30 ครัวเรือน พื้นที่ 480 ไร่

เลี้ยงสัตว์ 6 ครัวเรือน

2. อาชีพนอกภาคเกษตร

จักสาน 3 ครัวเรือน

อื่นๆ กลุ่มฟื้นฟูพัฒนาอาชีพ

รับจ้างแรงงานภาคเกษตร 30 ครัวเรือน

รับจ้างแรงงานนอกภาคเกษตร 50 ครัวเรือน

รายได้เฉลี่ยจากอาชีพนอกภาคการเกษตรครัวเรือนละ 10,000 บาท / ปี

2.6 กลุ่ม ภายในหมู่บ้านเขาน้อย

องค์กรประชาชนและกลุ่มต่างๆ

1. ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง กองทุน 13000

2. กลุ่มออมทรัพย์ 1 กลุ่ม 120 ราย กองทุน 300,000

3. กลุ่มอาชีพ (แม่บ้าน) 1 กลุ่ม 120 ราย กองทุน 38000

4. กลุ่มอื่นๆ (กลุ่มฟื้นฟูพัฒนาอาชีพ) 1 กลุ่ม 61 ราย กองทุน 3,000

2.7 วิถีชีวิตในแต่ละวันของชาวบ้านเขาน้อย

ชาวบ้านเขาน้อยส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ซึ่งทำข้าวนาปี โดยจะเริ่มเพาะปลูกในเดือนกรกฎาคม แล้วจะรอน้ำฝนตามธรรมชาติ นอกเวลาการทำนาถ้าหากมีพื้นที่มากพอบางครั้งก็อาจจะปลูกมันสำปะหลัง บางครอบครัวถ้าไม่เพาะปลูกก็จะรับจ้างเก็บมันสำปะหลังตามไร่มัน หรือรับจ้างนอกหมู่บ้านอาจเป็นงานก่อสร้าง หรืองานรับจ้างอื่นๆ

2.8 ปัญหาและความต้องการของชุมชนในปัจจุบัน

1. ปัญหา ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุ ความเดือดร้อนของราษฎรหมู่บ้านเขาน้อยที่สำคัญ 3 อันดับแรก คือ

1. แล้งจัด
2. ขายผลผลิตได้ราคาต่ำ
3. ป่วย ยาปราบศัตรูพืช ราคาแพง

2. ความต้องการ ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุความต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลือที่สำคัญของชาวบ้านเขาน้อยที่สำคัญ 3 อันดับแรก คือ

1. หาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
2. ต้องการถนนคอนกรีต หรือลาดยางในหมู่บ้าน
3. หางานให้ทำ หรืออาชีพเสริมให้กับราษฎร

3. กิจกรรมของกลุ่มที่เป็นแกนนำในการจัดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

ความเป็นมา

ตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย เกิดจากความพยายามร่วมกันของนักวิจัยและชาวบ้านเขาน้อยจำนวนหนึ่ง ที่สนใจจะรื้อฟื้นการแลกเปลี่ยนสิ่งของอันเคยมีในหมู่บ้านกลับขึ้นมา โดยจะมีการปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรกันมากขึ้น ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือ การนำสิ่งของที่หาได้ในหมู่บ้านมาแลกเปลี่ยนกัน อาจเป็นการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในเรื่องค่าอาหารส่วนหนึ่ง และเป็น การสร้างสำนึกให้พวกเขาเห็นคุณค่าของสิ่งของที่มีอยู่ในชุมชนว่ามีค่า แม้สิ่งของบางชนิดจะซื้อ ไม่ได้ด้วยเงินตรา แต่ก็สามารถแลกเปลี่ยนของกลับมาได้อย่างเท่าเทียมกัน

ความคิดริเริ่มที่จะจัดให้เป็นตลาด หรือสถานการณ์ใดๆ เพื่อนำสิ่งของมาแลกเปลี่ยนกันนั้น ถูกกำหนดขึ้นในวันที่ 15 พฤษภาคม 2546 เป็นครั้งแรก โดยชาวบ้านเขาน้อยผู้สนใจเข้าร่วม กิจกรรมจำนวนหนึ่งออกเสียงร่วมกันตั้งชื่อตลาดนัด มีมติโดยเสียงส่วนใหญ่ให้ชื่อ “ตลาดนัด แลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย”

จำนวนสมาชิกแรกตั้งตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

จำนวนชาวบ้านที่ให้ความสนใจร่วมกันจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยน มีประมาณ 40 – 50 คนว่เรือน และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น ซึ่งสังเกตจากการจัดตลาดนัดในครั้งหลังที่ผ่านมา

กิจกรรมของตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

การจัดตลาดนัดในแต่ละครั้ง ชาวบ้านเขาน้อยได้อาศัยพื้นที่บริเวณลานวัดเขาน้อยเป็น สถานที่นำสิ่งของต่างๆ มาวางแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งสิ่งของที่พวกเขานำมานั้น ล้วนแต่หามาจากเขาน้อย และพื้นที่ป่าใกล้เคียง รวมทั้งสิ่งของบางชนิดพวกเขาก็ผลิตขึ้นเองด้วย อาทิ ปลา ร้า น้ำปลา เป็นต้น

แหล่งทรัพยากรในการจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

แหล่งทรัพยากรอื่นที่เป็นที่มาของสิ่งของที่ชาวบ้านนำมาแลกเปลี่ยนกันนั้น ส่วนใหญ่จะหา มาจากเขาน้อย และบริเวณพื้นที่ป่าใกล้เคียง

จุดแข็งของตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

- (1) ชาวบ้านเขาน้อยบางส่วน ตระหนักเห็นคุณค่าของระบบการแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน มากขึ้น
- (2) มีผู้นำชาวบ้าน และชาวบ้านอาวุโส ที่มีความเป็นเครือข่ายดี เป็นแกนนำในการจัดตลาด นัดแลกเปลี่ยนชุมชน
- (3) ชุมชนบ้านเขาน้อยมีหลักในการแลกเปลี่ยนสิ่งของด้วย “ใจ” โดยไม่มีเรื่องของ ปริมาณ ทุน มาเกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยนจึงไม่ได้ถูกสรุปว่าใครได้เปรียบ หรือ เสียเปรียบ
- (4) ตลาดนัดแลกเปลี่ยนบ้านเขาน้อย มีบอร์ดสำหรับเขียนรายการสินค้าที่ชาวบ้านมี ล่วงหน้า เพื่อคาดการณ์การแลกเปลี่ยนในตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อยครั้ง ต่อไป

จุดอ่อนของตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

- (1) การจัดตลาดนัดให้เป็นระบบ มีกำหนดวัน เวลา นั้น เป็นเรื่องที่ชาวบ้านเห็นว่าเป็น เรื่องเสียเวลา ขาดอิสระในการเลือกเวลามาร่วมกิจกรรม เนื่องจากพวกเขามีข้อจำกัด ในเรื่องการประกอบอาชีพ ดังนั้นพวกเขาจึงมีความเห็นว่าการหาเวลาว่างจากการ ประกอบอาชีพหลักแล้วมาตกลงร่วมกันว่าจะในวันใด เป็นลักษณะที่พวกเขาถนัด กว่ามากกว่าการจัดเป็นตาราง กำหนดวัน เวลาแบบตายตัว
- (2) สิ่งของบางชนิด หามาด้วยความยากลำบาก เมื่อมีผู้ที่ต้องการแลกเปลี่ยน อาจจะมีการ ประเมินปริมาณในสิ่งของที่ต้องการแลกเปลี่ยนกันก่อน บางครั้งอาจนำมาซึ่งความ ไม่เท่าเทียมกัน แต่ชาวบ้านก็สามารถตกลงกันได้
- (3) สิ่งของที่พวกเขานำมาแลกเปลี่ยนกันนั้น มีความคล้ายคลึงกันมาก เช่น ปลา ร้า ผักที่ เก็บได้จากป่า ข้าวสาร มะพร้าว ทำให้เกิดความไม่ต้องการแลกเปลี่ยน หรือสิ่งของที่ ต้องการถูกแลกเปลี่ยนหมด จนของที่เหลือก็มีแต่คนไม่ยอมแลก อย่างไรก็ตามในการ จัดตลาดนัดทุกครั้งสิ่งของจะถูกแลกจนหมดในที่สุด

4. ประสบการณ์ด้านระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

4.1 ในอดีต

ในอดีตชาวชุมชนบ้านเขาน้อยมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างหมู่บ้าน เนื่องมาจากภาวะแห้งแล้ง และขาดแคลนสิ่งของ พวกเขาจึงต้องอาศัยวิธีการนำของที่ตนเองมีไปแลกเปลี่ยนกับหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น

- หาบกลอย ไปแลกข้าว , ปลา ร้า , ที่โคกสมอ
- ทำปลาเกลือ ปลา ร้า ไปแลกข้าวที่น้ำอ่าง จังหวัดอุดรธานี
- หาหน่อไม้ไปแลกกับมะพร้าวที่หนองตม หรือตามเรือค้าขายที่บริเวณริมแม่น้ำน่าน
- เนื้อหมู ถ้าเหลือก็จะเอาไปแลกข้าวที่บ้านโคกสมอ- หุงดาเปรี้ยว
- ในบ้านถ้าทำขนมจีน ทำเสร็จก็จะแบ่งกันกินในหมู่บ้าน
- ผักพื้นบ้าน ผักสวนครัว สามารถแบ่งกันกิน , แลกกันกินได้
- กับข้าวเมื่อทำเสร็จก็ตักแบ่งกันกินในละแวกบ้าน

4.2 ปัจจุบัน

นับได้ว่าปัจจุบันการแลกเปลี่ยนกันแทบจะไม่ปรากฏให้เห็น เพราะพวกเขามีเวลาให้กับการทำไร่ทำนามาก จนไม่มีเวลามาสงใจในเรื่องการแลกเปลี่ยนอย่างที่เคยทำกันในอดีต การเพิ่มประชากรภายในหมู่บ้านได้ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหลอ เนื่องจากความต้องการของชาวบ้านในการขยายพื้นที่ทำกิน

พวกเขาต้องผันตนเองไปพึ่งพิงกับเงินกู้ ระบบทุนหันไปพึ่งวัตถุดิบที่ต้องซื้อจากร้านค้า ทั้งนี้เพราะสะดวก ประหยัดเวลา ไม่ต้องไปหาตามเขาหรือป่า แม้กระนั้นพวกเขาก็ยังคงมีคนรู้จักกัน สิ่งที่เคยมีอยู่ในหมู่บ้านเช่นระบบแลกเปลี่ยนยังคงมีอยู่โดยที่นักวิจัยไปค้นพบ ซึ่งในวิถีชีวิตในปัจจุบันพวกเขาก็ยังคงรู้จักพึ่งพิงพามิน้ำใจกัน แต่ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านอาชีพจริงจังไม่มี มีแต่จักสานและแปรรูปอาหาร แต่ก็ถูกกระแสทุนในปัจจุบันกลืนวิถีชีวิตแบบเดิมไปเกือบหมด พวกเขาต้องหันมาเร่งการผลิตเพื่อขาย ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชตามช่วงเวลา เพราะชุมชนมีปัญหาเรื่องน้ำ

นับตั้งแต่มีนักวิจัยเข้าไปจัดกิจกรรม ชาวบ้านเริ่มเล็งเห็นความสำคัญของพืชผักตามธรรมชาติ เครื่องจักสาน ข้าวของ ที่ไม่สามารถขายได้ แต่สามารถนำมาแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องใช้ได้ พวกเขาจึงหันมาหาเวลาว่างในช่วงของวัน ไปเก็บผักหญ้าตามบริเวณเขาน้อย และที่เขาใกล้เคียงมาทำอาหาร มาแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น

5. วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนามและการเตรียมระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการของนักวิจัยหลังจากคัดเลือกชุมชนเข้าร่วมโครงการแล้ว นักวิจัยได้เดินทางไปชุมชนบ้านเขาน้อย ในวันที่ 29 มีนาคม 2546 เวลา 9.00 – 11.00 น. นักวิจัยได้พบกับนายสมหมาย ยอดวันผู้ใหญ่วัย 31 ปี นักวิจัยได้สนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลพบว่าบ้านเขาน้อย ยังเป็นชุมชนที่ยังต้องการความช่วยเหลือจากภายนอก ชุมชนมีความกระตือรือร้น และพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ นักวิจัยและผู้นำชุมชนจึงมีความเห็นร่วมกันว่าควรเปิดเวทีชาวบ้านเพื่อพบปะสนทนากับชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านร่วมเรียนรู้กับโครงการ

5.1 การจัดทำเวทีชาวบ้าน ครั้งที่ 1 วันที่ 9 เมษายน 2546

การจัดทำเวทีชาวบ้านครั้งแรกที่บ้านเขาน้อยนี้ มีชาวบ้านมาร่วมประชุมครั้งแรกประมาณ 114 คน นักวิจัยพยายามสร้างบรรยากาศแห่งการพบปะ ให้เป็นแบบกันเอง ชาวบ้านให้ความสนใจนักวิจัยเพราะพวกเขาไม่เคยพบเห็นนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเดินทางไปพบปะพูดคุย ดังนั้นในเวทีแรกนี้ชาวบ้านเขาน้อยจึงให้ความสนใจเป็นพิเศษ

นักวิจัยพยายามพูดคุย และรื้อฟื้นอดีตของหมู่บ้านเขาน้อย ตลอดจนพยายามชี้ให้พวกเขาเห็นว่าหมู่บ้านเขาน้อยในอดีตเคยมีทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรคน และมีภูมิปัญญาอันมีคุณค่ามาก่อน แต่ในปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ได้ค่อยๆ เลือนหายไปจากวิถีชีวิตของพวกเขาโดยไม่รู้ตัว

การจัดทำเวทีชาวบ้านครั้งนี้ ชาวบ้านได้ให้ข้อมูลหลายประการที่แสดงให้เห็นศักยภาพของชาวชุมชนว่าพวกเขามีความสามารถในการจักสาน การแปรรูปอาหาร ภายในหมู่บ้านมีทรัพยากรธรรมชาติ แต่พวกเขาถูกกระแสทุนในปัจจุบันกลืนวิถีชีวิตแบบเดิมไปเกือบหมด ดังนั้นพวกเขาจึงต้องหันมาเร่งการผลิตเพื่อขาย ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชตามช่วงเวลา เพราะชุมชนมีปัญหาเรื่องน้ำ

การสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชาวบ้านเขาน้อยในครั้งนี้จึงมุ่งระดมความคิดร่วมกันรื้อฟื้นวิถีชีวิตของพวกเขาในอดีต และพบว่าหมู่บ้านของพวกเขาเองมีการแลกเปลี่ยนกันมาก่อน อาทิ

- หาบกลอยไปแลกข้าว , ปลา ร้า ที่บ้านโคกสมอ – หุ้งดาเปรี้ยว
- ทำปลาเกลือ ปลา ร้า ไปแลกข้าวที่น้ำอ่าง อุดรดิตต์
- หาหน่อไม้ไปแลกมะพร้าวที่หนองตม
- เนื้อหมูถ้าเหลือพอกิน จะนำไปแลกข้าวที่โคกสมอ – หุ้งดาเปรี้ยว

เป็นต้น

หลังจากที่นักวิจัยและชาวบ้านเขาน้อย ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนในอดีตร่วมกันแล้ว นักวิจัยได้ซักถามประเด็นปัญหาเรื่องการแลกเปลี่ยนโดยใช้เงินในปัจจุบัน เพื่อต้องการศึกษาแนว

คำตอบของชาวบ้านเขาน้อย และพิจารณามุมมองของชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องเงิน ในประเด็นคำถามต่อไปนี

“เงินคืออะไร” ชาวบ้านเขาน้อยอธิบายความหมายของเงิน ดังนี้ เงินคือพระเจ้า เงินคืองาน เงินคือเงิน เงินบันดาลสุข เงินเป็นสื่อแลกเปลี่ยนสิ่งของ เงินคือแก้วสารพัดนึก เงินเป็นของสมมติ เงินคือสิ่งที่คนอยากได้ เงินคือสิ่งที่กูมาต้องมียอดเก็บ มีเงินเหมือนมีทอง เป็นต้น

“ทำไมเราจึงเป็นหนี้” เมื่อนักวิจัยตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนี้ ชาวบ้านเขาน้อยต่างช่วยกันตอบว่าพวกเขาเป็นหนี้เพราะ

- ความต้องการเรื่องปากท้อง ของกินแพง ต้องซื้อข้าวและกับข้าวกิน
- ใช้ต้นทุนในการทำไร่ ทำนาค่อนข้างสูง
- พืชผลทางการเกษตรได้ราคาต่ำ ทำให้มีรายได้น้อยลง
- ต้องส่งเสียค่าเล่าเรียนบุตร หรือ ขายควายส่งลูก
- ความต้องการมีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น โทรศัพท์ รถยนต์
- ขาดงานเพราะความอยากได้ อยากมีของตนเอง

“ไม่มีเงินเราอยู่ได้หรือไม่” แนวคำตอบของชาวบ้านเขาน้อยต่อประเด็นคำถามนี้ คือ ไม่มีเงินแต่ยังมีหน้อยู่ได้ เพราะไม่ต้องคืนร่นอยู่อย่างพอเพียง ไม่มีเงินอยู่ไม่ได้ เพราะเจ็บป่วยต้องรักษา, ต้องมีเงินเพื่อซื้อน้ำมันเชื้อเพลิง ข้าวปลาอาหารยังพอแลกเปลี่ยนได้ เงินอาจไม่สำคัญบางเรื่อง เพราะยังมีของที่แลกเปลี่ยนกันได้ อาทิ หน่อไม้ แลกกับปลาร้า ข้าว ถ่าน ปลา หรือสิ่งของบางอย่างอาจหาได้ตามละแวกหมู่บ้าน เช่น หน่อไม้ ผักหวาน ข่า ตะไคร้ มะละกอ กระเพรา โหระพา กระชาย เป็นต้น

“ใครบ้างที่มีเงินมากในหมู่บ้าน” แนวคำตอบจากชาวบ้านเขาน้อย คือ คนที่มีอาชีพรับจ้างเป็นผู้ที่มีเงินมากที่สุด เพราะพวกเขาไม่ต้องลงทุนอะไร และคนที่เป็นหนี้มากที่สุด คือ ชาวนา

5.2 การจัดทำเวทีชาวบ้านครั้งที่ 2 วันที่ 21 เมษายน 2546

การจัดทำเวทีชาวบ้านครั้งที่ 2 นี้ นักวิจัยพบว่ามีชาวบ้านเขาน้อยผู้สนใจมาเข้าร่วมประชุมน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะพวกเขามีภารกิจในการประกอบอาชีพ และชาวบ้านกลุ่มที่มากก็อยู่ในช่วงที่ว่างเว้นจากการทำนาทำไร่ การประชุมชาวบ้านในครั้งนี้จึงมีจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมลดลง

การประชุมในเวทีนั้นนอกเหนือจากการสนทนาร่วมกันถึงประเด็นคำถามที่ได้เคยพูดคุยกันไปในครั้งแรกแล้วนั้น นักวิจัยได้ทดลองอธิบายความเป็นมาของระบบแลกเปลี่ยน และอธิบายความเป็นมาของเกมบัตรชุมชน และหาอาสาสมัครเล่นเกม ซึ่งแม้ว่าจะมีชาวบ้านมาร่วมประชุมจำนวนน้อย แต่พวกเขาก็มีความอยากรู้อยากเห็น และให้ความสนใจ ดังนั้นการหาอาสาสมัครมาร่วมเล่นเกมจึงทำได้โดยง่าย

เมื่ออาสาสมัครทุกคนเล่นเกมในรอบแรกเสร็จ นักวิจัยได้ถามความรู้สึกของพวกเขา ซึ่งต่างรู้สึกว่าคุณเป็นหนี้เพิ่มขึ้น เพราะต่างต้องกู้เงินเพื่อนำมาซื้อของตามเงื่อนไขของเกม และของที่ซื้อนั้นก็เงินของกินเป็นส่วนใหญ่ พวกเขาพบว่าผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นคนขายนอกนั้น ไม่มีหนี้เลย มีแต่รับเงินอย่างเดียว

เมื่อทดลองให้เล่นเกมรอบที่สอง พบว่าอาสาสมัครทุกคนจะใช้ความคิดนานพอสมควรที่ต้องเปรียบเทียบสิ่งของที่ซื้อกับราคาที่จ่าย ทุกคนจะวางแผนในการซื้อ จะเลือกสินค้าที่จำเป็น เมื่อเล่นเกมเสร็จพบว่าในรอบนี้ผู้ที่ให้เงินสะสมเป็น โดยไม่ต้องกู้และไม่เป็นหนี้ บางคนต้องเป็นหนี้แต่มีจำนวนหนี้ลดลง ผู้ที่ได้รับบทบาทเป็นร้านค้า และคนขายนอกได้กำไรน้อยกว่ารอบแรก สำหรับผู้ที่เป็นนายทุนคิดว่าถ้าใช้บัตรชุมชนจะทำให้เก็บดอกเบี้ยได้น้อยลง

ชาวบ้านเขาน้อยต่างรู้สึกว่าคุณหากมีการใช้บัตรชุมชนควบคู่กับการใช้เงิน จะทำให้เกิดการใช้เงินสดน้อยลง เมื่อใช้บัตรชุมชนแล้วจะไม่เสียดอกเบี้ยเมื่อชำระคืน และยังมีเงินสดพอที่จะนำมาหมุนเวียนใช้จ่ายอย่างอื่นได้อีก

การเล่นเกมบัตรชุมชนในการจัดเวทีชาวบ้านครั้งที่ 2 นี้ ทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมเข้าใจถึงระบบการแลกเปลี่ยนที่จำลองขึ้นมาเป็นเกมมากขึ้น และต่างก็เกิดความสงสัยที่ว่าถ้าหากแลกเปลี่ยนโดยใช้บัตรชุมชน หรือระบบแลกเปลี่ยนอะไรตาม จะต้องทำอย่างไรให้มันสอดคล้องกับวิถีชีวิตของพวกเขาในปัจจุบัน

5.3 การประชุมสัมมนา ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ณ วัดมะกูด ต.ม่วงงาม อ.เสนาห์ จ.สระบุรี

วันที่ 3 – 4 พฤษภาคม 2546

การประชุมสัมมนาที่จังหวัดสระบุรี มีตัวแทนชาวบ้านเขาน้อยเข้าร่วมสัมมนา 3 ท่าน คือ

- นายสมหมาย ขอดวัน ผู้ใหญ่บ้านเขาน้อย
- นายจาก ใจพันธ์ คณะกรรมการหมู่บ้านเขาน้อย
- นายประมวล ม่วงโต ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเขาน้อย

การเข้าร่วมประชุมของพวกเขามีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการศึกษา แนวทางต่างๆ ในการพัฒนาหมู่บ้านจากเพื่อนสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมที่มาจากที่อื่นๆ หลังจากที่เข้าร่วมประชุมแล้ว พวกเขาต่างรู้สึกว่าคุณขาดแคลนความรู้ ประสบการณ์ ขาดการส่งเสริม พวกเขาจะต้องเรียนรู้ หัดคิด กล้าที่จะทำ และกล้าที่จะเผชิญปัญหามากยิ่งขึ้น นอกจากพวกเขาจะเข้าใจศักยภาพของตนเองแล้ว การประชุมในครั้งนี้ทำให้พวกเขามีเครือข่าย มีที่ปรึกษาในการพัฒนาหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น

เมื่อพวกเขาได้รับฟังการบรรยายถึงระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนแล้ว พวกเขาตระหนักดีว่าในหมู่บ้านของตนเองก็มีการแลกเปลี่ยนที่มีการปฏิบัติกันมานานแล้ว แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญเป็นระบบ การเข้าร่วมสัมมนาเป็นเสมือนการเปิดมุมมองให้พวกเขากลับไปคิด เพื่อที่จะทดลองทำ

กิจกรรมเรื่องการแลกเปลี่ยนในหมู่บ้านบ้าง ซึ่งอาจจะนำมาสู่การแลกเปลี่ยนที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะอธิบายรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

5.4 การจัดทำเวทีชาวบ้านครั้งที่ 3 วันที่ 5 พฤษภาคม 2546

การจัดทำเวทีชาวบ้านครั้งที่ 3 มีจุดมุ่งหมายนอกเหนือจาก การให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ที่จังหวัดสระบุรีถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวบ้านเขาน้อยอื่นๆ ฟังแล้ว ยังเป็นเวทีเพื่อการทดลองเล่นเกมระบบแลกเปลี่ยนเชิง และเกมธนาคาร

การทดลองเล่นเกมทั้งสองประเภท ได้อาสาสมัครที่เคยเล่นเกมบัตรชุมชนมาก่อนเข้าร่วมเล่นเกมนั้นเอง ทั้งนี้หลังจากเล่นเกมระบบแลกเปลี่ยนเชิงทั้งสองรอบแล้ว พบว่าความต้องการในการเลือกซื้อสินค้าของผู้เล่น มีความแตกต่างกัน โดยรอบแรกนั้นสินค้าที่พวกเขาต้องการขายและซื้อ จะมีความคล้ายกันมาก แต่เมื่อเล่นรอบสองพวกเขามีการเปลี่ยนแปลงรายการสินค้าที่ต้องการซื้อและขาย การเล่นเกมระบบแลกเปลี่ยนเชิง ทำให้ชาวบ้านเขาน้อยจำนวนหนึ่งเข้าใจระบบแลกเปลี่ยนเชิงว่า เป็นเสมือนการให้โอกาสซึ่งกันและกันในการรับบริการ และระบบนี้ทำให้มีโอกาสเลือกผู้ให้บริการและบริการ ที่จะต้องมีความไว้วางใจกัน

ในส่วนของเกมธนาคาร ก็ได้อาสาสมัครกลุ่มเดิม ในการทดลองเล่นเกมธนาคาร เมื่อเล่นเสร็จแล้ว พวกเขาต่างรู้สึกรู้ว่าเงินที่หมุนเวียนอยู่ในธนาคารนั้นมาจากการฝากเงินของพวกเขา เมื่อเปรียบเทียบให้ชาวบ้านเห็นว่าธนาคาร ก็คือกลุ่มในหมู่บ้านที่จัดตั้งกันขึ้น การมีกลุ่มที่ทำหน้าที่เหมือนธนาคารในหมู่บ้านจะช่วยให้ชาวบ้านมีที่ฝากเงิน มีองค์กรคอยดูแลเงิน นำเงินไปทำกิจกรรมอื่นๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป

เมื่อเล่นเกมทั้งสองประเภทแล้ว ทีมนักวิจัยได้ขอความเห็นจากชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุม ในการจัดกิจกรรมที่จะบ่งชี้ถึงการแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งขออาสาสมัครอันมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งเข้าร่วมด้วยโดยตกลงร่วมกันว่าจะจัดในรูปแบบตลาดนัดแลกเปลี่ยนสิ่งของ แต่ละคนสามารถบอกได้ว่าที่บ้านของตนเองปลูกอะไร ผลิตอะไร แล้วนักวิจัยก็บันทึกลงกระดาษชาร์ต และมีชาวบ้านเสนอให้ตั้งชื่อตลาดนัดแลกเปลี่ยน โดยมีการออกเสียงเสนอชื่อจำนวนมาก ในที่สุดก็มีเสียงส่วนใหญ่ให้ใช้ชื่อว่า “ตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย” และตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อยนี้ก็จะเป็สถานที่ที่พวกเขาจะได้นำสิ่งของมาแลกเปลี่ยนกันในการจัดประชุมคราวต่อไป

5.5 การจัดทำเวทีชาวบ้านครั้งที่ 4 วันที่ 15 พฤษภาคม 2546

การจัดทำเวทีชาวบ้านครั้งที่ 4 นี้ เป็นการจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อยครั้งแรก พวกเขาอาศัยลานวัดเขาน้อย พวกเขามีความกระตือรือร้นมาก มีสิ่งของใส่รถอีแต่นบรรทุกมา พวกเขานำดินที่ขุดเป็นร่มเงา เขียนป้ายด้วยลายมือแบบง่ายๆ

สิ่งของที่พวกเขานำมาแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่เป็นพืชผักที่เก็บได้จากป่า และภูเขาในหมู่บ้าน อาทิ หน่อไม้สด ผักอินทูน ดอกกระเจียว มะพร้าว คำลิง ขนุน นอกจากนี้ก็ยังมีสิ่งของที่ผลิตเองใน

ครัวเรือน เช่น หน่อไม้ดอง ปลาร้า ไก่บ้าน ไก่เลี้ยง สุ่ม แห ตะข่อง กระบุง กระจาด ปริมาณในการแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งที่พวกเขาตกลงกันเอง ตัวอย่างเช่น

ข้าวสารครึ่งถัง แลก กระบุงจักสาน 1 คู่

ผักอินูน 3 กำ แลก ปลาร้าได้ 1 ถัง เป็นต้น

จากการทดลองจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยนครั้งนี้ ชาวบ้านต่างรู้สึกสนุกกับการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน พวกเขาต่างรู้สึกว่าการแลกเปลี่ยนบางอย่างที่ขายไม่ได้ อย่างเช่น ผักพื้นบ้าน เครื่องจักสาน มีคุณค่า เพราะแลกเปลี่ยนสิ่งของได้ และพวกเขาสมัครใจร่วมกันอีกว่าจะร่วมกันจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยนลักษณะนี้อีก ซึ่งจะอธิบายในหัวข้อต่อไป

5.6 การจัดทำเวทีชาวบ้านครั้งที่ 5 วันที่ 22 พฤษภาคม 2546

การจัดเวทีชาวบ้านครั้งที่ 5 เกิดจากการกำหนดการจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยนของชาวชุมชนบ้านเขาน้อย โดยครั้งนี้เปลี่ยนจากการใช้เต็นท์ ไปเป็นใต้ร่มไม้ โดยสิ่งของที่นำมาแลกเปลี่ยนในครั้งนี้แตกต่างจากครั้งแรก คือมีสิ่งของที่ชาวบ้านผลิตเอง เช่น ผักดอง ไวน์ลูกยอ สมุนไพรที่เพาะไว้เป็นถั่วงา มีหอยขมที่หาได้จากแหล่งน้ำบนภูเขานำมาแลก

นอกจากนี้การจัดตลาดนัดครั้งนี้ ยังมีเด็กนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษามาร่วมตลาดนัดด้วย โดยเด็กๆ จะถามถึงสิ่งของเหล่านั้นว่านำมาจากไหน นำมาอย่างไร และใช้ทำอะไร เมื่อพวกเขาทราบชื่อและประโยชน์ของพืชผักเหล่านั้น ก็จะจดบันทึกซึ่งจะนำไปเป็นความรู้พื้นฐานในการเรียนต่อไป

5.7 การจัดทำเวทีชาวบ้านครั้งที่ 6 วันที่ 12 สิงหาคม 2546

ตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

ตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อยในวันที่ 12 สิงหาคม 2546 เกิดจากการนัดหมายของชาวบ้านเขาน้อยเอง โดยวันนั้นนอกจากพวกเขาจะรวมตัวกันทำกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านในช่วงเช้าแล้ว ภาคบ่ายพวกเขายังสามารถจัดตลาดนัดนำสิ่งของมาแลกเปลี่ยนกันอีก นักวิจัยมีเวลาอันยาวจึงถือโอกาสเข้าร่วม ซึ่งได้รับแจ้งจากผู้ใหญ่บ้านเขาน้อยว่า ก่อนหน้านี้ชาวเขาน้อยได้จัดตลาดนัดแลกเปลี่ยนกันเองมาแล้ว 3 ครั้ง โดยไม่ได้แจ้งให้นักวิจัยทราบ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่พวกเขาสามารถรวมกลุ่มกันจัดตลาดนัดกันเอง โดยไม่ได้มีนักวิจัยมาเป็นตัวชี้วัดความต่อเนื่องของกิจกรรม

การแลกเปลี่ยนสิ่งของของพวกเขา ยังคงทำกันเหมือนเดิม ซึ่งสิ่งของที่พวกเขานำมา ก็ไม่แตกต่างจากตลาดนัดที่ผ่านมามากนัก หากแต่มีชาวบ้านหน้าตาใหม่ๆ มาเข้าร่วมด้วยจำนวนหนึ่ง แม้กระนั้นก็ยังไม่ใช่ชาวบ้านส่วนใหญ่ของเขาน้อย อย่างไรก็ตามนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีอย่างหนึ่งของชาวเขาน้อยที่พวกเขาตระหนักว่าการแลกเปลี่ยนลักษณะนี้นอกจากช่วยลดรายจ่ายด้านอาหารจำนวนหนึ่งแล้ว พวกเขายังรู้สึกถึงความแน่นแฟ้นในหมู่บ้านมีเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

5.8 การประชุมสัมมนากระบวนการแลกเปลี่ยนชุมชน ณ วัดไผ่ล้อม อ.เมือง จ.ตราด

วันที่ 5 – 6 กันยายน 2546

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ.ดร.จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ
2. นส.ปรีชาติ จุฑทรัพย์
3. นายจาก ใจพันธ์
4. นายประมวล ม่วงโค

สาระที่ได้จากการประชุม

กลุ่มบ้านเขาน้อย นำเสนอผลงานด้วยวีดิโอบันทึกภาพบรรยากาศ ตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย พร้อมกับเล่าความเป็นมาในการจัดตลาดนัด การนำสิ่งของมาแลกเปลี่ยนที่หาได้ภายในหมู่บ้าน ผลิตภัณฑ์เอง ตลอดจนพัฒนาระบบโดยจัดให้มีบอร์ดติดไว้ที่หน้าบ้านผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านมาเขียนว่าใครมีสิ่งของอะไร สำหรับการแลกเปลี่ยนในตลาดนัดคราวหน้า

การนำเสนอด้วยภาพวีดิโอ พร้อมกับการอธิบายโดยชาวบ้านเขาน้อยในครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมประชุมสนใจ และมีข้อสงสัยหลากหลาย ดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนในหมู่บ้านเขาน้อยนี้ มีอะไรเป็นตัวชี้วัดว่าสิ่งของที่แลกเปลี่ยนกันนั้น จะไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้เปรียบ หรือ เสียเปรียบ

แนวคำตอบจากชาวบ้านเขาน้อย

การแลกเปลี่ยนสิ่งของชาวเขาน้อย ไม่มีการคาดหวังในเรื่องของทุน ปริมาณ ในสิ่งของที่นำมาแลกเปลี่ยน พวกเขาใช้ระบบ “ใจวัดใจ” เพราะมันไม่ได้นำมาซึ่งราคา ทุน แต่อย่างใด หากแต่มันนำมาซึ่งความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านที่มีแต่จะทำให้แน่นแฟ้นกันขึ้น ตัวชี้วัดว่าไม่มีฝ่ายใดได้เปรียบ หรือเสียเปรียบ คือ แรงสมัครใจเข้าร่วมของชาวบ้านเอง ไม่ว่าจะจัดตลาดนัดกี่ครั้งพวกเขาก็ยังคงมาร่วม หากสิ่งของมาแลกเปลี่ยนเหมือนเดิม ถ้าหากมีใครขาดทุนคิดว่าตนเสียเปรียบพวกเขาก็คงไม่มาอีกเพราะมันไม่คุ้มกัน

2. มีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนที่จะมีการจัดกิจกรรมลักษณะนี้อย่างต่อเนื่อง เพราะเกรงว่าจะเป็นการจัดเฉพาะในช่วงที่มีนักวิจัยเข้าไปสนับสนุน ความยั่งยืนของกลุ่มดูได้จากสิ่งใด

ผู้เข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น พระสมุห์ สุรพงษ์ ปันนจิตโต เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ต.เมืองปราสาท อ.โนนสูง จ.นครราชสีมา

สิ่งของที่ชาวบ้านนำมาแลกเปลี่ยนนั้น เป็นสิ่งของที่เป็นที่ต้องการของชุมชน เมื่อมีมากจนเกินความจำเป็นจึงจะนำมาแลกเปลี่ยน นับว่าเป็นการจัดการของชุมชนอย่างหนึ่ง การแลกเปลี่ยนสิ่งของในลักษณะนี้ เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในจิตสำนึกของคนไทย เป็นการนำเอาระบบสัมพันธ์ภาพระหว่างชาวบ้านด้วยกันในสังคมชนบทมาปฏิบัติ หลังจากนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าชาวบ้านเห็นคุณค่าของ

การแลกเปลี่ยนเหล่านั้นหรือไม่ จากกรณีกลุ่มบ้านเขาน้อยชาวบ้านส่วนหนึ่งเห็นคุณค่า พวกเขาจึงมาร่วมกันแลกเปลี่ยนสิ่งของ แต่การแลกเปลี่ยนด้วย “ใจ” นี้ ไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าจะได้เปรียบเสียเปรียบ เพราะมันคือการยอมรับซึ่งกันและกันในสังคมชนบทมากกว่า การนำเอา ทุน หรือ ปริมาณ มาเกี่ยวข้อง

การจัดระบบการแลกเปลี่ยน หรือการจัดตั้งกลุ่มใดๆ ก็ตาม ควรให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้ตัดสินใจ นักวิจัยก็คอยสังเกตอยู่ห่างๆ แต่ไม่ได้มีบทบาทเป็นหลัก สิ่งใดๆ ก็ตามเมื่อชุมชนทดลอง ปฏิบัติ แล้วเกิดความสงสัย หรือหือสงสัยไม่อยากจะทำต่อ ก็ต้องขึ้นอยู่กับพวกเขาเหล่านั้น ในทางกลับกันถ้าหากพวกเขายังคงเห็นคุณค่า ยังคงร่วมกันทำกิจกรรมต่อไป นักวิจัยก็จะทำหน้าที่ เป็นที่ปรึกษาให้

ผู้เข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น รศ.ดร.จิราภรณ์ สถาปนะวรรณนะ สรุปศักยภาพของกลุ่มบ้านเขาน้อย

พัฒนาการของตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อยนั้น โดยสรุปเกิดจากเงื่อนไขที่มีอยู่ ภายในหมู่บ้านเขาน้อยบางประการ คือ

ประการแรก ชาวชุมชนบ้านเขาน้อยส่วนใหญ่มีความเป็นเครือญาติ บรรพบุรุษอพยพย้าย ครัวเรือนมาในระยะเวลาเดียวกัน การรวมกลุ่มทำกิจกรรมใดๆ มักจะได้รับความร่วมมือจากบุคคล ที่เป็นเครือญาติเป็นส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์ทางสังคมเช่นนี้ และการมีผู้นำที่ได้รับการยอมรับ จึงทำให้เกิดกลุ่มและการร่วมมือ

ประการที่สอง ชาวบ้านเขาน้อย มีรูปแบบของความชำนาญด้านอาชีพที่หลากหลาย อาทิ จักสาน อย่างเดียว โดยไม่ได้ทำการเพาะปลูกอย่างอื่น บางครอบครัวเพาะปลูกเป็นหลัก ไม่มีความชำนาญด้านงานช่างอื่นๆ บางครอบครัวรับจ้างเพราะไม่มีที่ดินทำกิน ลักษณะการแลกเปลี่ยน ผลผลิตจึงเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขาดแคลนสิ่งของ เช่น คนจักสานสานกระบุง กระจ้า แลกข้าวสาร แลกถ่าน เป็นต้น

ประการที่สาม กล่าวได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในหมู่บ้าน มีความพอเพียงสำหรับการนำมาแลกเปลี่ยน เพราะแหล่งทรัพยากรยังไม่ถูกทำลาย ยังเป็นภูเขาสูงเล็กๆ ภายในหมู่บ้าน ที่พวกเขายังคงอนุรักษ์ ไม่ยอมให้ใครเข้าไปทำลาย พวกเขาจะเข้าไปหาของป่าเฉพาะฤดูกาลที่มี โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ในฤดูแล้งพวกเขาก็จะไม่ขึ้นไปหาเพราะต้องการให้พืชพรรณธรรมชาติ เหล่านั้นอยู่รอด

การจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยนของบ้านเขาน้อย มีตัวชี้วัดในความยั่งยืนของกิจกรรม คือ การแลกเปลี่ยนของพวกเขาจะไม่มีการซื้อขาย “ทุน” และ “ปริมาณ” เข้ามาเกี่ยวข้อง พวกเขาใช้ระบบ “ใจ” เข้ามาแทนที่ พวกเขาไม่มีเรื่องของทุน ปริมาณสิ่งของ การได้เปรียบ เสียเปรียบ มายึดเป็นกรอบทางความคิด แต่พวกเขาหลุดพ้นจากความคิดเรื่องได้เปรียบ เสียเปรียบด้วยการเรียนรู้ ทดลอง ปฏิบัติร่วมกัน จนนำมาสู่การหาทางออกร่วมกัน ซึ่งการจัดตลาดนัดนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นที่พวกเขา

ร่วมหันหน้ามาทำกิจกรรมกันอย่างจริงจัง เพราะพวกเขาตระหนักดีว่าการจัดตลาดนัดลักษณะนี้ แม้จะไม่เกิดผลโดยทันทีทันใด แต่ก็ทำให้พวกเขาเห็นว่ามันช่วยประหยัดรายจ่ายค่าอาหารได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งก็ดีกว่าแต่ก่อนที่ยังไม่มีความคิดที่จะทำกันเลย ความยั่งยืนของกิจกรรม จึงอยู่ที่ชาวบ้านเขาน้อยที่รวมกลุ่มกันจัดตลาดนัดเอง ซึ่งเป็น 1 ใน 3 ของชาวบ้านเขาน้อยทั้งหมด

6. การจัดระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

6.1 ความเป็นมาของตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

ตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย เริ่มต้นจากการเผยแพร่แนวคิดในเรื่องระบบแลกเปลี่ยนโดยทีมนักวิจัย ด้วยการจัดทำเวทีชาวบ้านเพื่อประชุมชาวบ้าน ร่วมกันทำแผนที่ทางความคิด ระดมสมองชาวบ้านเพื่อมองปัญหาในหมู่บ้านร่วมกัน ซึ่งจากการทำเวทีชาวบ้านเพื่อดูรายรับรายจ่าย (ดูรายละเอียดในเอกสารประกอบหมายเลข 7) พวกเขามองเห็นเงินที่ไหลออกจากหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเรื่องของค่าใช้จ่ายด้านอาหาร

หลังจากที่ร่วมกันระดมสมองเพื่อทราบปัญหาภายในหมู่บ้าน พวกเขาพบว่าตนเองมีหนี้สิน มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ นักวิจัยได้ถ่ายทอดแนวความคิดให้ชาวบ้านเขาน้อยเข้าใจถึงระบบแลกเปลี่ยน โดยการหาอาสาสมัครเล่นเกม (ดูรายละเอียดในเอกสารประกอบหมายเลข 1) เมื่อเล่นเกมทั้งหมดแล้ว พวกเขาเข้าใจในระบบการแลกเปลี่ยนในเบื้องต้น

นอกจากนี้นักวิจัยได้พาผู้นำชาวบ้านไปร่วมประชุมระบบการแลกเปลี่ยนนอกพื้นที่ (ดูรายละเอียดในเอกสารประกอบหมายเลข 1) เพื่อให้ผู้นำชาวบ้านเหล่านี้ได้พบกับผู้นำชาวบ้านที่มาจากจังหวัดอื่นๆ พวกเขาได้แลกเปลี่ยนความคิด เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา จนนำมาสู่แรงบันดาลใจที่จะจำลองสถานการณ์การแลกเปลี่ยนในการประชุมชาวบ้านครั้งที่ 4 (ดูรายละเอียดในเอกสารประกอบหมายเลข 1) ซึ่งพวกเขาระดมความเห็นร่วมกันให้ใช้ชื่อ “ตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย” ขึ้น

6.2 วัตถุประสงค์ของตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

เมื่อได้ชื่อตลาดนัดแล้ว ผู้นำชาวบ้านได้อธิบายให้สมาชิกที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมรับทราบว่า การจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนเท่านั้น ใครมีอะไร ใครหาอะไร ก็ให้นำมาแลกเปลี่ยนกัน ไม่ว่าจะเป็นพืชผักที่หาได้จากป่าเขา ปลูกลง ไร่ที่เลี้ยงเอง และการแลกเปลี่ยนในแต่ละครั้งนั้น ต้องไม่มีเรื่อง “ทุน” “กำไร” เข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องใช้ระบบ “ใจวัดใจ”

นอกจากนี้ในการจัดตลาดนัดครั้งต่อไป ผู้ที่จะมาเข้าร่วมตลาด ต้องไปลงชื่อที่บอร์ดที่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านว่าตนมีอะไร เพื่อที่จะได้มีชาวบ้านรายอื่นๆ ทราบว่า การจัดตลาดนัดครั้งต่อไปจะมีใครไปร่วม และมีสินค้าอะไรที่ต้องการแลกเปลี่ยน

6.3 สมาชิก

สมาชิกแรกตั้งตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อยมีจำนวนครัวเรือน (ดูรายละเอียดในเอกสารประกอบหมายเลข 8)

6.4 วาระการจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

กำหนดให้จัดตลาดเดือนละ 1 ครั้ง

6.5 สรุปผลการจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนบ้านเขาน้อย

1. ปริมาณการแลกเปลี่ยนสินค้ามีมากขึ้น โดยดูจากปริมาณการนำสินค้ามาแลกเปลี่ยน
2. สมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดตลาดนัดกันเองเพิ่มขึ้น สถานการณ์ของการจัดตลาดนัดแต่ละครั้ง ชาวบ้านเขาน้อยเป็นผู้คุมสถานการณ์กันเองทั้งหมด
3. อุปสรรคของการจัดตลาดนัดอยู่ที่เวลาที่ตรงกันของสมาชิก เนื่องจากในช่วงเวลาแต่ละวันพวกเขาต้องทำมาหากิน จึงมีเวลาร่วมกันน้อย ทำให้สมาชิกที่เข้าร่วมตลาดนัดมีเพียง 1 ใน 3 ของชาวบ้านเขาน้อยทั้งหมด
4. ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จ
 - 4.1 ความเป็นเครือญาติ ความเป็นเครือญาติในหมู่บ้านเขาน้อย มีส่วนสำคัญสำหรับการระดมความคิดของชาวบ้าน และการนัดหมายวันเวลาสำหรับการจัดตลาดนัด รูปแบบการแลกเปลี่ยนด้วยระบบ “ใจวัดใจ” จึงมีความเป็นไปได้มาก สำหรับคนที่ เป็นเครือญาติพี่น้อง
 - 4.2 ความชำนาญด้านอาชีพของชาวบ้านเขาน้อย ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า เช่น ผู้ที่จักสานอย่างเดียวนำเครื่องจักสานแลกเปลี่ยนข้าวสารจากผู้ที่ทำนาได้ ผู้ที่มีปลาร้าสามารถนำไปแลกกับผู้ที่ไม่มีปลาร้าในครัวเรือนได้ เป็นต้น
 - 4.3 ทรัพยากรในท้องถิ่น บ้านเขาน้อยมีภูเขาสูงเล็ก อันเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้าน พวกเขาได้อาศัยการเข้าไปเก็บผักหญ้าที่ภูเขาแห่งนี้ สิ่งของหลายชนิดที่พวกเขามีเหมือนกัน เช่น หน่อไม้ ดอกกระเจียว ผักตำลึง แต่ไม่เป็นอุปสรรคสำหรับการแลกเปลี่ยน เพราะพวกเขาจะรู้ล่วงหน้าจากบอระว่าใครมีอะไร ดังนั้นการแลกเปลี่ยนจึงไม่เกิดความซ้ำซ้อนของสิ่งของ การแลกเปลี่ยนทุกครั้ง สิ่งของที่พวกเขานำมาแลกเปลี่ยนจะถูกแลกเปลี่ยนจนหมดไปในที่สุด

7. ผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

7.1 ตัวชี้วัดความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ระบบการแลกเปลี่ยนบ้านเขาน้อย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งตลาดนัดแลกเปลี่ยนที่ใช้ระบบ “ใจวัดใจ” โดยไม่มีเรื่องทุน และปริมาณ มาเป็นตัวกำหนดมูลค่าของสิ่งของ ที่นำมาแลกเปลี่ยน ซึ่งจะเห็นได้จากการจัดตลาดนัดในแต่ละครั้ง จะมีสิ่งของที่เพิ่มปริมาณเข้ามา เพิ่มขึ้น เช่น ไก่บ้านจากที่เคยนำมาแลกเปลี่ยนเพียง 1 – 2 ตัว ก็เพิ่มเป็น 6 – 12 ตัว เครื่องจักสานจากที่เคยมีแต่กระบุง ก็มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น เช่น มีตะข่องใส่ปลา สุ่มจับปลา ตะกร้า เป็นต้น

7.2 ผลด้านเศรษฐกิจ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ถึงผลทางเศรษฐกิจของชาวบ้านเขาน้อยที่เข้าร่วมกิจกรรมตลาดนัดแลกเปลี่ยนชุมชนนี้ ต่างก็ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า การแลกเปลี่ยนสิ่งของที่ตลาดนัดเขาน้อยนี้ ทำให้มีรายการอาหารที่หลากหลายเพิ่มขึ้น ลดรายจ่ายค่าอาหารไปบางส่วน และชาวบ้านบางรายยังมีโอกาสได้สิ่งของจากภูเขา เนื่องจากตนเองไม่สามารถขึ้นไปหาได้ เป็นต้น

7.3 ผลด้านสังคม

กล่าวได้ว่าตลาดนัดแลกเปลี่ยน ได้สร้างสัมพันธภาพทางสังคมให้แก่ชาวบ้านเขาน้อยในระดับหนึ่ง พวกเขาเข้าร่วมแลกเปลี่ยนสิ่งของด้วย “ใจ” ทำให้มีการเคารพนับถือกัน อันมีส่วนทำให้การทำกิจกรรมอื่นๆ ในหมู่บ้านสอดคล้องกันมากขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พวกเขามีความสามัคคีกันมากขึ้นในระดับหนึ่ง

นอกจากนี้ยังเป็นการลดช่องว่างทางสังคมหมู่บ้านของพวกเขา ทำให้ชาวบ้านทุกระดับ ได้มีโอกาสพบปะกันในช่วงของการแลกเปลี่ยน ดังเช่น ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเดินชมตลาดแลกเปลี่ยน พบเด็กนักเรียนที่อยู่ในวัยเด็ก และได้อาศัยสถานการณ์ของตลาดนัดในการพบปะพูดคุยกันมากยิ่งขึ้น

7.4 ผลด้านอื่นๆ

การจัดตลาดนัดแลกเปลี่ยน ณ บ้านเขาน้อยนี้ นับว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่ที่เกิดขึ้น หมู่บ้านพื้นที่ใกล้เคียงเริ่มได้รับข่าวสารในการจัด แต่ยังไม่มีการมาร่วมกิจกรรมแต่อย่างใด

เอกสารแนบ

ตำบลดงประจำ
อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ข้อมูลทั่วไป

▶ **ประวัติความเป็นมา :**

เดิมอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบตำบลท้ายเขียง ต่อมา เมื่อปี 2520 ได้รับอนุมัติจากกรมการปกครอง แยกจากตำบลท้ายเขียงมาเป็นตำบลดงประจำ ประกอบด้วยหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านโคกสมอ หมู่ที่ 2 บ้านคลองคก หมู่ที่ 3 บ้านห้อยโหลง หมู่ที่ 4 บ้านป่าแดง หมู่ที่ 5 บ้านเขาน้อย หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งตาเปรี้ยว หมู่ที่ 7 บ้านปากบึง หมู่ที่ 8 บ้านแหลมทอง และหมู่ที่ 9 บ้านเขาปรัง

▶ **สภาพทั่วไปของตำบล :**

ลักษณะพื้นที่ตอน ราบลุ่ม รับน้ำจากภูเขาเขตจังหวัดอุตรดิตถ์ อยู่ในเขตการส่งน้ำชลประทานบางส่วน 30% ของพื้นที่

▶ **อาณาเขตตำบล :**

ทิศเหนือ ติดกับตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลท้ายเขียง

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลเขาเขี้ยว

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลวงษ์ทอง

▶ **จำนวนประชากรของตำบล :**

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 8,386 คน ชาย 4,190 คน หญิง 4,196 คน

▶ **ข้อมูลอาชีพของตำบล :**

อาชีพหลัก ทำนา

อาชีพเสริม ทำไร่ (ถั่วเหลืองถั่วลิสง)

▶ **ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล :**

1) วัด 8 แห่ง

2) สถานที่ทำการ 9 แห่ง

วันที่ปรับปรุงข้อมูล : 27/8/2545

<http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=650612>

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านเขาน้อย*

เป็นที่ตั้งอยู่บนที่ราบสูง มีภูเขาอยู่ในหมู่บ้าน ลักษณะดินเป็นดินร่วน เป็นหมู่บ้านที่ขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ และน้ำในการทำเกษตร ในช่วงฤดูแล้งประมาณเดือน กุมภาพันธ์ — เมษายน

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 190 ครัวเรือน

จำนวนประชากรทั้งหมด 764 ครัวเรือน

จำนวนประชากรแยกตามอายุและเพศ

อายุ 0 -14 ชาย 80 หญิง 85 รวม 164

อายุ 15 — 59 ชาย 260 หญิง 295 รวม 555

อายุ 60 ปีและมากกว่า ชาย 18 หญิง 27 รวมทั้งหมด 764

ลักษณะการครอบครองที่ดินทำกิน

เป็นหมู่บ้านจัดสรรแบบเรียงราย หรือหมู่บ้าน พื้นที่จัดให้อยู่อาศัย ครอบครัวยุค 5 ไร่
พื้นที่ทำกินครอบครัวยุค 30 ไร่ หรือเป็นหมู่บ้านราษฎรเดิมมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 3,500 ไร่
พื้นที่ทำการเกษตร 3,000 ไร่
พื้นที่อยู่อาศัย 500 ไร่

การประกอบอาชีพ

ทำนา 120 พื้นที่ 2,520 ไร่

ทำไร่ 30 ครัวเรือน พื้นที่ 480 ไร่

เลี้ยงสัตว์ 6 ครัวเรือน

รายได้เฉลี่ยจากการเกษตรครัวเรือนละ 45,000 บาท/ปี

อาชีพนอกภาคเกษตร

จักสาน 3 ครัวเรือน

อื่นๆ กลุ่มฟื้นฟูพัฒนาอาชีพ

รับจ้างแรงงานภาคเกษตร 30 ครัวเรือน

รับจ้างแรงงานนอกภาคเกษตร 50 ครัวเรือน

รายได้เฉลี่ยจากอาชีพนอกภาคการเกษตรครัวเรือนละ 10,000 บาท / ปี

ระบบบริการพื้นฐาน

ถนนลูกรัง 9 กิโลเมตร

ไฟฟ้า 190 ครัวเรือน

* เอกสารประกอบรายงานสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน เสนอนิคมสร้างตนเองทุ่งสถาน

บ่อบาดาล 6 แห่ง (ชำรุด)
บ่อน้ำตื้น 40 แห่ง
ถังเก็บน้ำฝน 2 ถัง
ประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง
โทรศัพท์หมู่บ้าน 1 แห่ง (สาธารณะ)
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง (อาศัยอาคารของโรงเรียน)
โรงเรียน (ประถม) 1 แห่ง
วัด 1 แห่ง

องค์กรประชาชนและกลุ่มต่างๆ

ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง กองทุน 13000
กลุ่มออมทรัพย์ 1 กลุ่ม 120 ราย กองทุน 300,000
กลุ่มอาชีพ (แม่บ้าน) 1 กลุ่ม 120 ราย กองทุน 38000
กลุ่มอื่นๆ (กลุ่มฟื้นฟูพัฒนาอาชีพ) 1 กลุ่ม 61 ราย กองทุน 3,000

ผู้นำหมู่บ้านและชุมชน

ผู้ใหญ่บ้าน นายสมหมาย ยอดวัน
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายทองสุข สระทองน้อย
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายประมวล ม่วงโต
สมาชิก อบต. นายพิรวม อินทะสอน
สมาชิก อบต. นายบุญชู ใจพันธ์

คณะกรรมการหมู่บ้าน

นายสมหมาย ยอดวัน
นายวันชัย ศรีอู่ดี
นายกำไล ศรีอู่ดี
นายบุญรวม ศรีอู่ดี
นายสมหมาย สร้อยวิชา
นายน้ำเงิน อินทะสอน
นายจรัส พุ่มพวง
นายสมศักดิ์ พินกุล
นายธนากร เทียงเกตุ

ข้อมูลด้านสวัสดิการสังคม ปี 2546

จำนวนครัวเรือน 190

จำนวนประชากร

เด็ก 164

ชาย 260

หญิง 295

ครอบครัวยากจน 24

เด็กกำพร้า 6

เด็กถูกทอดทิ้ง 7

คนพิการ 4

คนชรา 29

สตรีหม้าย 8

ผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง 3

ผู้ว่างงาน 5

แบบสอบถามข้อมูลรายรับ — รายจ่ายในครัวเรือน

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
 ที่อยู่.....หมู่ที่.....ชื่อหมู่บ้าน.....ตำบล.....
 อำเภอ.....จังหวัด.....

สมาชิกที่อยู่ในครอบครัว.....คน แยกเป็น

- เด็กเล็ก คน
- เด็กในวัยเรียน คน
- ทำงานในหมู่บ้าน คน
- พักหรือทำงานไม่ได้ คน
- อยู่ในวัยชรา คน
- ทำงานในหมู่บ้าน คน
- ตกงานกลับมาอยู่บ้าน คน
- ไปทำงานต่างถิ่น คน

ไปทำงานต่างถิ่น แยกเป็น

ไปทำงานต่างถิ่นชั่วคราว คน

อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....
อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....
อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....
อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....
อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....
อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....

ไปทำงานต่างถิ่น ย้ายไปอยู่ประจำ คน

อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....
อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....
อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....
อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....
อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....
อายุ.....ปี	งานที่ทำ.....	ที่ทำงาน.....	รายได้.....

ข้อมูลที่ดินทำกิน			
กรรมสิทธิ์	จำนวน(ไร่/งาน/วา)	ทำประโยชน์	เจ้าของ
โฉนด			
นส.3			
สปก.			
จับจองทำกิน			
แบ่งทำ			
เช่า			

อาชีพทางการเกษตร				
ประเภท	จำนวน (ไร่)	ผลผลิตรวม	ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่	รายได้
1. ทำนา				
2. ทำไร่ (มัน)				
3. ทำไร่ (ข้าวโพด)				
4. ทำไร่ (อ้อย)				
5. ทำสวน (ผสม)				
6. บ่อปลา				
7. เลี้ยงวัว				
8. เลี้ยงควาย				
9. เลี้ยงหมู				
10. เลี้ยงเป็ด				
11. เลี้ยงไก่บ้าน				
12. เลี้ยงไก่ฟาร์ม				
13. เพาะเห็ด				
อื่นๆ				

อาชีพการแปรรูป/หัตถกรรม/โรงงาน			
ประเภท	จำนวนผลิต	จำนวนทดแทนในครัวเรือน	จำนวนจำหน่าย
1. ขนม			
2. ทอผ้า			
3. โรงสี			
4.			
5.			

อาชีพค้าขาย			
ประเภท	จำนวนขายรายวัน	ประเภทสินค้า	ที่มาของสินค้า
1. ของชำ			
2. ก๋วยเตี๋ยว			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			

อาชีพงานบริการ			
ประเภท	จำนวนผู้มาใช้	ลักษณะการให้บริการ	รายได้
1. ตัดผม			
2. นวดแผนโบราณ			
3.			
4.			
5.			

รายได้รวมของครอบครัว	รายได้ต่อเดือน	รายได้ทั้งปี
รายได้จากอาชีพการเกษตร		
รายได้จากอาชีพหัตถกรรม / การแปรรูป / โรงงาน		
รายได้จากอาชีพการค้าขาย		
รายได้จากอาชีพการบริการ		
รายได้จากอาชีพรับจ้าง		
รายได้จากลูกหลานส่งมาให้		
รายได้อื่นๆ		
รวมรายได้		

หนี้สินของครอบครัว				
แหล่งเงินกู้	เงินต้น	อัตราดอกเบี้ย	งวดชำระ เดือน/ปี)	วัตถุประสงค์ ในการกู้เพื่อ
ธ.ก.ส.				
สหกรณ์ ฯ				
กองทุน/กลุ่มใน ชุมชน				
นอกระบบ				
ญาติพี่น้อง				
อื่นๆ				
รวม				

ทรัพย์สินสิ้นเปลืองในครอบครัว				
ประเภท	จำนวน	มูลค่า	อายุการใช้	ค่าเสื่อมสภาพ
รถยนต์				
มอเตอร์ไซด์				
จักรยาน				
รถไถเดินตาม				
รถอีแต๊ก				
รถไถใหญ่				
ตู้เย็น				
ทีวี				
อื่นๆ				

พันธุ์พืชในที่ดินของครอบครัว		
ชื่อพืช	จำนวนที่มี(แปลง)	การนำไปใช้ประโยชน์

ความชำนาญของคนในครอบครัวและเครือญาติ			
เรื่องที่ชำนาญ	เรียนมาจากใคร	ทำมานานเท่าใด	ทำบ่อยหรือไม่ / มีผลงานอะไรบ้าง

พันธุ์พืชสมุนไพร ที่มีในที่สาธารณะต่างๆ			
ชื่อพืช	แหล่งที่มีมากในชุมชน	ช่วงที่มีมาก	การนำไปใช้ประโยชน์

ผู้รู้ในสาขาต่างๆ ของหมู่บ้าน			
ชื่อ - นามสกุล	อายุ	มีความชำนาญในเรื่อง	ความนิยมในการใช้บริการของคนในหมู่บ้าน

ความเจ็บป่วยและการบำบัดรักษาพื้นฟู					
กลุ่มอาการ	สาเหตุจาก	ช่วงที่เป็นมาก	วันที่เป็นมาก	เส้นทางการรักษา	ค่ารักษาต่อราย

หมอพื้นบ้านในชุมชน			
ชื่อ - นามสกุล	อายุ	ความสามารถในการบำบัด ฟื้นฟู	ความนิยมในการ ใช้บริการของชุมชน

ปัจจัยที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในชุมชนมีอะไรบ้าง			
ประเภทการบริโภค	แหล่งผลิต ราคา / หน่วย	ปริมาณการบริโภค	แนวโน้มที่ทำให้เกิดโรค อะไรบ้าง
1. ยาฆ่าแมลง			
2. ผงชูรส			
3.			
4.			
5.			

แบบบันทึกรายจ่ายของครอบครัว

ชื่อ — นามสกุล หัวหน้าครอบครัว.....อายุ.....ปี
 ชื่อ — นามสกุล สามี / ภรรยา.....อายุ.....ปี
 ที่อยู่ บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล.....
 อำเภอ..... จังหวัด.....

..... คน
สมาชิกในครอบครัว

เดือน..... พ.ศ..... ผู้บันทึก..... ผู้บันทึก.....

[illegible]

[illegible]

6. ค่าใช้จ่ายในการศึกษา					
6.1 ค่าอาหาร					
6.2 ค่ารถ					
6.3 ค่าขนม					
6.4 ค่าใช้จ่าย อื่นๆ					
รวมรายวัน					

ค่าใช้จ่ายในการศึกษา	ต่อเทอม	ต่อปี
1. ค่าเทอม/ค่าบำรุงการศึกษา		
2. ค่าอาหาร (รายเทอม)		
3. ค่ารถ (รายเทอม)		
4. ค่าสมุด / ดินสอ / ปากกา		
5. ค่าหนังสือ		
6. ค่าเครื่องแต่งกาย		
7.		
8.		
รวม		

ค่าใช้จ่ายในการผลิต	ต่อครั้ง	ต่อปี
1. ค่าปุ๋ยเคมี		
2. ค่าจ้างแรงงาน		
3. ค่ายาฆ่าแมลง		
4. ค่าอุปกรณ์การผลิต		
5. ค่าเมล็ดพันธุ์		
6. ค่าน้ำมันรถไถ		
7. ค่าขนส่งการผลิต		
8.		
รวม		

คำผ่อนหนี้สิน	ต่อเดือน	ต่องวด	ต่อปี
1. ธ.ก.ส.			
2. สหกรณ์ ฯ			
3. กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มในหมู่บ้าน			
4. หนี้นอกระบบ			
5. อื่น ๆ			
6. ดอกเบี้ยรวม			
7. เงินต้นรวม			
รวม			

ค่าใช้จ่ายทางสังคม	ต่อปี	ค่าใช้จ่ายทางสังคม 5.งานขึ้นปีใหม่	ต่อปี
1. กรู๊น / ผ้าป่า		5.	
2. บวชนาค		6.	
3. งานศพ		7.	
4. งานแต่งงาน		8.	
รวม		รวม	

ข้อมูลรายได้-รายจ่ายชุมชนบ้านเขาน้อย

จำนวน 50 ครัวเรือน

ผู้ทำแบบสอบถาม เป็นชาย	44
ผู้ทำแบบสอบถาม เป็นหญิง	6
อยู่ในช่วงอายุ 20 - 30	2
อยู่ในช่วงอายุ 30 - 40	8
อยู่ในช่วงอายุ 40 - 50	11
อยู่ในช่วงอายุ 50 - 60	29
จำนวนเด็กเล็กใน 50 ครอบครั	21
จำนวนเด็กวัยเรียนใน 50 ครอบครั	56
จำนวนคนที่อยู่ในวัยทำงานและทำงานในหมู่บ้าน	97
จำนวนคนที่อยู่ในวัยทำงานและทำงานต่างถิ่น	36
คนชรา	12

ข้อมูลรายได้จากการเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ ระบุ 46 ครัวเรือน ไม่ระบุ 4 ครัวเรือน	
รายได้จากอาชีพทางการเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์รวมทั้งหมด 46 ครัวเรือน	ปีละ 4,716,585
รายได้จากอาชีพทางการเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์รวมทั้งหมด 46 ครัวเรือน	เดือนละ 393,048.75
เฉลี่ยทั้ง 46 ครัวเรือน มีรายได้จากอาชีพทางการเกษตรและเลี้ยงสัตว์	ปีละ 102,534.46
เฉลี่ยทั้ง 46 ครัวเรือน มีรายได้จากอาชีพทางการเกษตรและเลี้ยงสัตว์	เดือนละ 8,544.54

ข้อมูลหนี้สินต่างๆ ระบุ 43 ครัวเรือน ไม่ระบุ 7 ครัวเรือน	
ข้อมูลหนี้สินต่างๆ รวมทั้งหมด 43 ครัวเรือน	ปีละ 5,580,000
ข้อมูลหนี้สินต่างๆ รวมทั้งหมด 43 ครัวเรือน	เดือนละ 465,000
เฉลี่ยทั้ง 43 ครัวเรือน มีหนี้สิน	ปีละ 129,767.45
เฉลี่ยทั้ง 43 ครัวเรือน มีหนี้สิน	เดือนละ 10,813.96

ข้อมูลรายจ่ายค่าอาหาร ระบุ 31 ครัวเรือน ไม่ระบุ 19 ครัวเรือน	
ข้อมูลรายจ่ายค่าอาหาร รวมทั้งหมด 31 ครัวเรือน	ปีละ 1,079,700
ข้อมูลรายจ่ายค่าอาหาร รวมทั้งหมด 31 ครัวเรือน	เดือนละ 89,975
เฉลี่ยทั้ง 31 ครัวเรือน มีรายจ่ายค่าอาหาร	ปีละ 34,829.02
เฉลี่ยทั้ง 31 ครัวเรือน มีรายจ่ายค่าอาหาร	เดือนละ 2,902.42

รายงานกรณีศึกษา

กลุ่มทอผ้าวังทอง

24 หมู่ 13 ต.จรเข้สามพัน อ.อุ้มทอง จ.สุพรรณบุรี

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง
ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

เสนอต่อ

สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

โดย

นางประจิตร ขาวสabay

กลุ่มทอผ้าวังทอง

1. ที่ตั้ง สภาพภูมิศาสตร์และกายภาพ

ที่ตั้งกลุ่มทอผ้าวังทอง ตำบลจรเข้สามพัน อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอวังทอง จังหวัดสุพรรณบุรี 10 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 10 นาที ระยะทางห่างจากศาลากลางจังหวัดสุพรรณบุรี 42 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 35 นาที

ตำบลจรเข้สามพันมีเนื้อที่ประมาณ 88.03 ตารางกิโลเมตร ประมาณ 55,019 ไร่ ภูมิประเทศของ ตำบลจรเข้สามพันเป็นที่ราบลุ่มที่คลองชลประทานผ่านเหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ซึ่งประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ทำไร่อ้อยมีการทำสวนผลไม้และทำนาเป็นบางส่วน

จำนวนหมู่บ้านใน ต.จรเข้สามพัน มีทั้งหมด 15 หมู่บ้านมีประชากรทั้งสิ้น 12,761 คน แยกเป็นชาย 6,078 คน หญิง 6,683 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 140 คน/ตารางกิโลเมตร จำนวนครัวเรือน 2,455 ครัวเรือน

2. สภาพเศรษฐกิจ สังคมของชุมชน

2.1 สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพเกษตรกรรม	ประมาณร้อยละ 65
อาชีพรับจ้าง	ประมาณร้อยละ 15
อาชีพค้าขาย	ประมาณร้อยละ 10
อาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน	ประมาณร้อยละ 7
อาชีพรับราชการ	ประมาณร้อยละ 3

2.2 หน่วยธุรกิจในเขตตำบลจรเข้สามพัน

ปั้มน้ำมันและก๊าซ	6	แห่ง
โรงงานอุตสาหกรรม	5	แห่ง
โรงสี	3	แห่ง

2.3 การศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา	4	แห่ง
มหาวิทยาลัย	1	แห่ง

2.4 สถาบันและองค์การทางศาสนา

วัด/สำนักสงฆ์	5	แห่ง
---------------	---	------

2.5 สาธารณสุข

โรงพยาบาลของรัฐ ขนาด 90 เตียง	1	แห่ง
สถานีอนามัยประจำตำบล	2	แห่ง

2.6 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ป้อมยาม	1	แห่ง
ที่ปักนายตรวจทางหลวง	1	แห่ง

2.7 การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม		
ทางหลวงแผ่นดิน	3	สาย
ถนนลาดยางของ รพช.		
ถนนลาดยางของกรมโยธาธิการ		

2.8 การไฟฟ้า

จำนวนหมู่บ้านที่ไฟฟ้าเข้าถึง	14	หมู่บ้าน
จำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้า	12,366	คน
จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้	100	ครัวเรือน

2.9 แหล่งน้ำธรรมชาติ

ลำน้ำ ลำห้วย	2	สาย
บึง หนอง	2	แห่ง
สระน้ำสาธารณประโยชน์	11	แห่ง

2.10 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

ฝาย	1	แห่ง
ประปาหมู่บ้าน	3	แห่ง

2.11 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

ป่าไม้	ถ้ำเสือ
แร่หินอุตสาหกรรม	สระอโนดาต
วนอุทยานพุม่วง	ถนนท้าวอู่ทอง
คอกช้างดิน	สวนเฉลิมพระเกียรติ

2.12 มวลชนจัดตั้ง

ลูกเสือชาวบ้าน	2	รุ่น	400	คน
ไทยอาสาป้องกันชาติ	1	รุ่น	100	คน
กลุ่มสตรีแม่บ้าน	14	กลุ่ม	420	คน
กลุ่มเยาวชน	1	กลุ่ม	120	คน
อสม				
อาสาพัฒนาชุมชน				
กลุ่มผู้สูงอายุ				
กลุ่มอาชีพเสริมทอผ้า				
กลุ่มอุตสาหกรรมสู่ชนบท (เย็บผ้า)				

2.13 แผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับตำบล

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ประชาชนรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ และมีความเป็นอยู่ที่น่าพอใจ และมีอาชีพมั่นคง

เป้าหมายการพัฒนา

ให้ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีไม่น้อยกว่า 20,000 บาท

แนวทางการดำเนินการ

1. ส่งเสริมการประกอบอาชีพในที่ดินของตนเอง
2. ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร
3. ให้มีกองทุนปุ๋ยและยา
4. ให้มีการรวมกลุ่มของเกษตรกร
5. จัดหาอาชีพเสริมให้ประชาชน
6. แก้ปัญหาการว่างงาน
7. จัดตั้งกองทุนทุกหมู่บ้าน

2.14 แผนงานพัฒนาคนและสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป้าหมายการพัฒนา
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสร้างให้เข้มแข็งแนวทางดำเนินการ
3. ส่งเสริมสุขภาพ อนามัยของประชาชนควบคุมและระวังโรคติดต่อ

4. ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป รวมทั้งส่งเสริมประเพณีอันดีงาม กิจกรรมศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมการจัดเวทีประชาคม หมู่บ้าน ตำบล
6. ส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนสนใจในการเล่นกีฬาด้านยาเสพติด
7. จัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ คนยากจน คนพิการ เด็ก และผู้สูงอายุ

2.15 แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาด้านกายภาพเกี่ยวกับสาธารณูปโภคสาธารณูปการต่างๆ เพื่อยกระดับความเป็นอยู่และอำนวยความสะดวกในชุมชน

เป้าหมายการพัฒนา

จัดหาและสร้างสาธารณูปกรณ์ต่าง ๆ ให้ครบทุกหมู่บ้าน

แนวทางการดำเนินการ

1. สร้างปรับปรุงซ่อมแซม ขยายเส้นทางคมนาคม ทุกหมู่บ้าน
2. ติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะเพิ่ม และขยายเขตไฟฟ้าให้ครบทุกชุมชน
3. จัดผังเมืองให้เป็นระเบียบและน่าอยู่อาศัย

2.16 แผนงานพัฒนาแหล่งน้ำ

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ประชาชนมีน้ำเพื่อการบริโภค-อุปโภค และน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเพียงพอ

เป้าหมายการพัฒนา

ประชาชนอย่างน้อยร้อยละ 90 มีน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร

แนวทางการดำเนินการ

จัดให้มีที่กักเก็บน้ำ

ขยายเขตประปาหมู่บ้าน

1. พัฒนาระบบประปาให้ดีขึ้น
2. ขุดเจาะบ่อบาดาล
3. ขุดลอกสระน้ำ คูคลอง และคลองระบายน้ำที่ตื้นเขิน

2.17 แผนงานพัฒนาการเมือง การบริหาร

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ของประชาชนในการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมทางการเมือง ตามระบอบประชาธิปไตย และปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายการพัฒนา

ประชาชนได้รับบริการองค์การบริหารส่วนตำบลตรงตามความต้องการ

แนวทางการดำเนินการ

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปประชาคม
2. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการงานขององค์การบริหารส่วนตำบลการบริการการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตย
3. พัฒนาศักยภาพทั้งพนักงานส่วนตำบลและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความรู้ คุณภาพและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

2.18 แผนงานพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในตำบลน่าอยู่และมีความยั่งยืนต่อไป

เป้าหมายการพัฒนา

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่และสร้างเพิ่มเติม

แนวทางการดำเนินงาน

1. สร้างจิตสำนึกในการหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. การปลูกป่าเพิ่มเติม
4. การกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
5. การบำบัดน้ำเสีย

วิถีชีวิตในแต่ละวันของชาววังทองส่วนใหญ่ชาววังทองประกอบอาชีพทำไร่ไถ่มีบางส่วนที่ทำสวนผลไม้ และทำนา ตื่นเข้ามาแม่บ้านก็หุงหาอาหารเช้าเพื่อให้ลูกจะได้รับประทานอาหารเช้าก่อนไปโรงเรียนและสามีก็รับประทานอาหารเช้าก่อนออกไปปฏิบัติภารกิจของตนเองในแต่ละวัน เช่นอาจจะไปไร่ไถ่ น้า สวน ก็จะนำอาหารกลางวันไปรับประทานด้วยหรืออาจจะกลับมารับประทานอาหารที่บ้านก็ได้ แม่บ้านก็จะมีเวลาว่างหลังจากปฏิบัติภารกิจในชีวิตประจำวันแล้วก็จะทอดผ้ารวมทั้งผู้สูงอายุในหมู่บ้านด้วยการทอดผ้าก็อาจจะทอดที่บ้านของตนเองหรือทอดที่กลุ่มทอดผ้าวังทองเมื่อทอดผ้าเสร็จก็จะนำผ้าที่ทอดสำเร็จแล้วมาจำหน่ายร่วมกันที่กลุ่มทอดผ้าวังทอง โดยมีคุณกัลยา

เที่ยงธรรม เป็นผู้รวบรวมเพื่อจำหน่ายต่อไป ผ้าทอบางชิ้นก็แปรรูปเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป หรือเป็น กระเป๋า รองเท้า ของใช้ของที่ระลึกต่างๆ โดยให้เครือข่ายอื่นไปแปรรูปและมีฝ่ายการตลาดออกไป จำหน่ายเวลาว่างซึ่งทางราชการจัดขึ้นทั้งในจังหวัดสุพรรณบุรีเองและในต่างจังหวัดรวมทั้งใน กรุงเทพมหานครด้วย

ปัญหาความต้องการของชาวบ้านในชุมชนก็ยังเป็นปัญหาหนี้สินเพราะส่วนใหญ่ ประกอบ อาชีพทางการเกษตรต้องกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.)แต่ก็มีหนี้สินไม่สูง มากนักเพราะแม่บ้านและเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานผู้สูงอายุก็ช่วยหารายได้เสริมโดยการทอผ้าใน เวลาว่างเยาวชนก็จะทอผ้าช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ หรือวันหยุดระหว่างภาคเรียน ผู้สูงอายุก็จะช่วย กรอด้าย หรือทำงานเท่าที่ผู้สูงอายุจะช่วยให้เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระต่างๆ ของคนในครอบครัว

3. กิจกรรมของกลุ่มแกนนำในการจัดระบบแบบเปลี่ยนชุมชน

3.1 ประวัติของกลุ่ม

เริ่มต้นจากภูมิปัญญาของทวด ยาย และแม่ ที่มีการทอผ้าใช้มือ เป็นผ้าดิบ ผ้าฝ้าย ย้อมแก่น ขนุน และหมักน้ำคร่ำทอไว้ใช้ในครอบครัว ช่วงปี พ.ศ. 2520 เริ่มมีการทอผ้าขายให้แก่เพื่อนบ้าน ใกล้เคียงโดยใช้ด้าย โทเร และไหมอิตาลี ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 เริ่มมีการทอผ้าด้วยกี่กระตุก จากการที่สำนักงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ มาฝึกอบรมการทอผ้าด้วยกี่กระตุกที่ตำบลสระยายโสม อำเภออู่ทอง มีนายทิ สังข์วรรณะ (เสียชีวิตแล้ว) นายข้าม และนายจัด ศรีहरา เป็นแกนนำที่ไป เรียนรู้

ชาวบ้านส่วนใหญ่มีพื้นฐานการทอผ้าจากฝีมือจึงเรียนรู้ได้รวดเร็ว เริ่มแรก นายทิ สังข์วรรณะ เป็นประธานกลุ่ม ได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาชุมชนอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประธานกลุ่มทอผ้าคนที่สองคือ นางทองปา ปทุมสุติ คนที่สามได้แก่ นายเกษม ศรีบุญเพ็ง

ในปี พ.ศ. 2538 มีการแยกการปกครองงบประมาณเดิมจึงอยู่ที่หมู่ที่ 2 บ้างวังหลุมพอง วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 มีการเลือกตั้งประธานกลุ่มทอผ้าคนใหม่ ผู้ได้รับการเลือกตั้งคือ นางกัลยา เที่ยงธรรม ซึ่งเป็นประธานกลุ่มคนปัจจุบัน

3.2 คณะกรรมการกลุ่มทอผ้าวังทอง

1. นางกัลยา	เที่ยงธรรม	ประธาน
2. น.ส.ลิ้น	เกิดสมบุญ	รองประธาน
3. นางประยูร	ลำอานดา	รองประธาน
4. นายอำนาจ	ทิมทอง	เหรัญญิก
5. น.ส.ทองเพียร	ทิมทอง	ปฏิคม
6. นางสุพัตรา	ปทุมสุติ	ประชาสัมพันธ์

7. นางทองมา	ปทุมสูติ	กรรมการ
8. นางรจนา	รักน้อย	กรรมการ
9. นางหยง	สารสาริน	กรรมการ
10. นางวิไล	ปทุมสูติ	เลขานุการ

3.3 หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน

1. สำนักงานพัฒนาชุมชน อ.อุ้มทอง จ.สุพรรณบุรี
2. กองทุนชุมชน (SIF) ธนาคารออมสิน
3. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุพรรณบุรี
4. ธนาคารออมสิน สาขาอุ้มทอง
5. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
6. สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุพรรณบุรี
7. เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี
8. องค์การบริหารส่วนตำบลจรเข้สามพัน อ.อุ้มทอง จ.สุพรรณบุรี
9. หน่วยงานเอกชน ฯลฯ

สำหรับการเงินในกลุ่มมีการระดมหุ้น หุ้นละ 100 บาท และของงบประมาณสนับสนุนจาก กองทุนชุมชน ธนาคารออมสิน เป็นเงิน 503,240 บาท (สำหรับการฝึกอบรมและศึกษาดูงานพร้อม ด้วยวัสดุอุปกรณ์การทอผ้าด้วยกี่กระตุก)

3.4 จุดแข็งของกลุ่มทอผ้าวังทอง

1. ภาวะผู้นำของประธานกลุ่ม
2. การบริหารจัดการด้านการตลาด การแปรรูปผลิตภัณฑ์ของผ้าทอ
3. ภูมิปัญญาของชาวบ้านในท้องถิ่นมีหลากหลาย
4. ความสามัคคีของสมาชิกกลุ่ม
5. ทุน งบประมาณของกลุ่มมีหลายหน่วยงานให้การสนับสนุน
6. การพัฒนาผลิตภัณฑ์หลากหลาย ลายผ้า ประยุกต์ ผ้าแบบใหม่
7. การเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดใกล้เคียง
8. การลดต้นทุนการผลิตโดยผู้นำซื้อวัตถุดิบจากโรงงานโดยตรง

3.5 จุดอ่อน

1. สมาชิกของกลุ่มทอผ้ามีจำนวนมากทำให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการกลุ่ม
2. ทางกลุ่มไม่มีความชำนาญในการทอผ้าไหมถ้ามีการทอผ้าไหมที่มีฝีมือประณีตจะทำให้ ทางกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นอีก

4. ประสบการณ์ด้านระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ในอดีต กลุ่มหรือชุมชนเคยมีระบบแลกเปลี่ยนเมื่อในอดีตที่ผ่านมาคือมีการแลกเปลี่ยนผลิตผล ในด้านการเกษตร เช่นมะพร้าว แลกเปลี่ยนกับกะปิ น้ำปลา และเนื่องในงานประเพณีงานบวช งานแต่ง งานศพ ก็มีการมาช่วยแรงงานกันแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละคนเช่นทำอาหาร รับแขก เสริฟอาหารก็มาช่วยกันทำโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น

การแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนก็คือการที่อีกหมู่บ้านหนึ่งซึ่งติดกับบ้านวังทองนำผ้าที่ทอแล้วมาแลกเปลี่ยนกับเส้นไหมประดิษฐ์ซึ่งกลุ่มทอผ้าวังทองสั่งซื้อมาจากโรงงาน โดยตรงแล้วนำไปทอเป็นผืนสำเร็จเมื่อทอสำเร็จแล้วก็จะนำมาฝากจำหน่ายที่กลุ่มทอผ้าวังทอง โดยมีทางฝ่ายกลุ่มทอผ้าเป็นผู้จัดจำหน่ายให้

และอีกกรณีหนึ่งนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเครือข่ายอื่นในจังหวัดสุพรรณบุรีมาจำหน่ายในกลุ่มทอผ้าเช่น น้ำชาซักผ้า แชมพู และกลุ่มเครือข่ายอื่นก็นำผ้าทอสำเร็จรูปจากกลุ่มทอผ้าวังทองไปจำหน่าย และนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ อีก เช่นกระเป๋ารองเท้า กรอบรูป ฯลฯ

ปัจจุบันระบบหรือวัฒนธรรมบางอย่างยังอยู่และมีวิวัฒนาการเพิ่มใหม่คือการนำเอาสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่นสบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ยาสมุนไพร มาแลกเปลี่ยนโดยไม่ต้องใช้เงินโดยนำผ้าที่ทอสำเร็จแล้วมาส่งขายที่กลุ่มประธานกลุ่มก็จะหักค่าสินค้าจากราคาผ้า เมื่อเหลือก็คืนเงินโดยหักจากราคาสินค้า ก็จะลดภาระการใช้จ่ายเงินสดของแต่ละคนไปได้ เกิดความพึงพอใจในทั้งสองฝ่าย ซึ่งสมาชิกมีแนวคิดจะสำรวจรายรับรายจ่ายและความต้องการของสมาชิกว่าต้องการซื้อสินค้าชนิดไหนอะไรซึ่งทางกลุ่มทอผ้าก็จัดหาให้ตามความต้องการและความพึงพอใจของสมาชิกมากที่สุด

การวิจัยภาคสนาม

วิธีการวิจัยภาคสนามนักวิจัยก็จะช่วยในการลงพื้นที่ด้วยการนำเล่นเกมในระยะแรกสมาชิกกลุ่มทอผ้าประมาณ 30 กว่าคนก็พึงพอใจก็มีการพูดคุยกันต่อหลังจากเล่นเกม ต่อมาสมาชิกและประธานกลุ่มทอผ้าก็ลงความเห็นกันว่าน่าจะมีการทดลองแลกเปลี่ยนผ้าทอสำเร็จรูปกับสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน โดยมีประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกช่วยกันทำงานสินค้าที่ใช้แลกเปลี่ยนส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ซึ่งขณะนี้ทางกลุ่มต้องการป้าเพื่อประชาสัมพันธ์ว่าทางกลุ่มมีสินค้าอะไรบ้างและสมาชิกกลุ่มคนอื่นต้องการสินค้าอะไรบ้างเพื่อสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่มตามความพึงพอใจของสมาชิก รวมทั้งทางกลุ่มกำลังจะสำรวจความต้องการของสมาชิกว่าต้องการสินค้าประเภทไหนยี่ห้ออะไร โดยจะสำรวจกับสมาชิกกลุ่มทอผ้าวังทองก่อนและสมาชิกซึ่งเป็นระดับเยาวชนช่วยเก็บแบบสำรวจ

แรงจูงใจในการทำระบบแลกเปลี่ยนโดยชุมชนจากการที่ประธานกลุ่มทอผ้าวังทองเคยร่วมงานกับงานวิจัยโครงการสถาบันฯ ทางกลุ่มก็มีการทำงานตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประธานและสมาชิกบางส่วนที่สนใจเห็นพ้องต้องกันว่าปกติสมาชิกต้องซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคอยู่แล้วถ้าทางกลุ่มทอผ้านำสินค้าอุปโภคบริโภคเหล่านั้นมาจำหน่ายโดยหักจากผ้าทอที่สมาชิกรับมาฝากทางกลุ่มจำหน่ายโดยไม่ใช้เงินถ้าเงินเหลือจากการหักราคาสินค้าอุปโภคบริโภคก็จะคืนสมาชิกและสมาชิกที่เข้าร่วมเล่นเกมครั้งนั้นก็พึงพอใจเพราะเป็นการลดการใช้เงินบาท หรือใช้น้อยที่สุดเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การซื้อสินค้าถูกกว่าซื้อจากภายนอก เพราะสินค้าบางชนิดผลิตจากเครือข่ายในจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับกลุ่มทอผ้าวังทอง

การแลกเปลี่ยนชุมชนเริ่มต้นเมื่อหลังจากเล่นเกมวันที่ 22 พฤษภาคม 2546 การแลกเปลี่ยนเริ่มทำอย่างจริงจังประมาณเดือนมิถุนายน 2546 เนื่องจากช่วงนั้นเป็นช่วงที่มีผลไม้จากเครือข่ายทางภาครัฐในส่วนของกรมการค้าภายในสังกัดกระทรวงพาณิชย์ซึ่งเป็นเครือข่ายที่คอยให้คำแนะนำและให้คำปรึกษากลุ่มทอผ้าวังทองผลไม้ที่นำมาจำหน่ายเป็นผลไม้ที่นำมาจากจังหวัดจันทบุรีในโครงการกระจายผลไม้เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกผลไม้ในจังหวัดจันทบุรีออกมาตามฤดูกาลเช่นเงาะ ลำไย มังคุด จึงมีการนำสินค้าจากเครือข่ายอื่นมาจำหน่ายในกลุ่มโดยที่ยังไม่ต้องชำระเงินจำหน่ายให้สมาชิกทอผ้าในราคาถูกโดยหักเงินจากที่สมาชิกทอผ้านำผ้าที่ทอสำเร็จรูปแล้วมาฝากจำหน่ายที่กลุ่มเมื่อเงินเหลือจากค่าผลไม้ก็คืนให้สมาชิกในส่วนที่เหลือ เป็นการลดการใช้เงินสดน้อยลง โดยปกติชาวบ้านวังทองก็ชอบใช้บริการจากตลาดนัดในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคประจำอยู่แล้วแต่จะต้องใช้เงินสดในการซื้อสินค้าแต่ถ้าเรามาซื้อที่กลุ่มโดยไม่ต้องใช้เงินสดซื้อก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายเงินสดก็สามารถมีเงินเก็บไว้ออมได้จะใช้เงินสดเมื่อจำเป็นเท่านั้น

5. วัตถุประสงค์ของการแลกเปลี่ยนชุมชน

1. เพื่อลดการใช้เงินสด
2. เพื่อนำเงินสดที่มีอยู่เก็บออมไว้นำมาใช้เมื่อจำเป็น
3. เพื่อนำสินค้าที่มีอยู่ในชุมชนทำให้เกิดการหมุนเวียนในชุมชนและในจังหวัดสุพรรณบุรี
4. เพื่อรักษาวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนแรงงาน เช่น งานบวชงานศพ แต่งงาน งานศพ ให้อยู่คู่กับชุมชนตลอดไปทำให้เกิดการรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน
5. เพื่อเผยแพร่กิจกรรมแลกเปลี่ยนที่ดีมีประโยชน์ให้กับชุมชนอื่นได้ ศึกษาเรียนรู้หรืออาจจะนำไปประยุกต์ปฏิบัติใช้ได้ในห้องถิ่นของตนเอง

สมาชิกที่ร่วมแลกเปลี่ยนได้แก่สมาชิกกลุ่มทอผ้าวังทองตามรายชื่อที่แนบมาด้านหลัง การดำเนินงานโดยมีประธานเป็นผู้ดำเนินงานในระยะแรกและมีการรับผิดชอบร่วมกันในเวลาต่อมา

ปริมาณการแลกเปลี่ยนของสินค้าแล้วแต่สถานการณ์ในชุมชน อย่างเช่นในเทศกาลงานบวชนาค งานแต่งงานก็จะมีแลกเปลี่ยนแรงงานกันมากกว่าในช่วงเวลาที่ไม่ใช่เทศกาล ปริมาณของสินค้าอุปโภคบริโภค การแลกเปลี่ยนสินค้า จัดทำการแลกเปลี่ยนที่กลุ่มทอผ้าวังทอง

6. ผลของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

6.1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการและการปรับระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

6.1.1 สมาชิกกลุ่มทอผ้าวังทองมีจำนวนมากซึ่งบางครั้งการควบคุมก็ควบคุมได้ยากลำบาก การอธิบายให้ทุกคนเข้าใจถึงวัตถุประสงค์การแลกเปลี่ยนในชุมชนต้องใช้เวลาในการพูดคุยเพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติตรงกัน

6.1.2 ผลผลิตผ้าที่มีในชุมชนมีน้อยเพราะสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นไร่อ้อย และมีการทำนา ทำสวนน้อย ครอบครัวสำหรับผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านมีเวลาว่างจากภาระกิจประจำวัน ใครที่มีความรู้ความชำนาญในการทอผ้าซึ่งก็จะทอกันทั้งหมู่บ้านรวมทั้งหมู่บ้านใกล้เคียงกัน

6.1.3 ในหมู่บ้านยังมีตลาดนัดซึ่งจะจัดขึ้น และหมู่บ้านใกล้เคียงก็จะมีตลาดนัดเป็นประจำทำให้สมาชิกที่ซื้อสินค้าไปซื้อที่ตลาดนัดกันมากเพราะมีมากขึ้น มีสินค้าหลากหลายขึ้น ทำให้คนที่ต้องการจะซื้อสินค้ามีโอกาสเลือกซื้อสินค้าได้มากขึ้น

6.1.4 เมื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาในหมู่บ้านก็ทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านวังทองหลงลืมกิจกรรมที่ดีและมีอยู่ดั้งเดิม เช่น ประเพณีงานบวช งานแต่ง บางครอบครัวก็จะจ้างบุคคลภายนอกชุมชน มาดำเนินการแทน โดยจัดอาหารเป็นโต๊ะจีน ในงานเหล่านี้เพื่อความสะดวกสบายในงานและไม่เป็นภาระของเจ้าของงานมากเกินไปนัก

6.2 ปัจจัยกำหนดความสำเร็จของกลุ่มทอผ้าวังทอง

6.2.1 ผู้นำเป็นกลไกหลักในการดำเนินการในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเริ่มต้นในการเข้าร่วมโครงการระยะแรกซึ่งเป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้ช่วยวิจัยกับทางบ้านวังทองเพื่อทำความเข้าใจในระดับเดียวกัน ในการทำงานต่อเนื่องต่อไป

6.2.2 การแลกเปลี่ยนในชุมชนของกลุ่มทอผ้าวังทองโดยใช้ผ้าที่ทอสำเร็จรูปแล้วนำมาแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคกับทางกลุ่มทอผ้าโดยไม่ต้องใช้เงินสดรวมทั้งมีสมาชิกกลุ่มทอผ้าที่อยู่นอกบ้านวังทองมาแลกเปลี่ยนด้วย

6.2.3 โอกาสจะเพิ่มสมาชิกแลกเปลี่ยนให้สินค้าสมาชิกกลุ่มทอผ้าประสบความสำเร็จในการแลกเปลี่ยนครั้งนี้และทุกคนเห็นความสำคัญของการแลกเปลี่ยนในชุมชน

6.2.4 ทางกลุ่มมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าอยู่ตลอดเวลา เป็นผ้าทำสำเร็จรูปแล้วก็แปรรูปเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูปซึ่งเป็นที่พึงพอใจของกลุ่มเครือข่ายอื่นๆ ทำให้มีโอกาสขยายเครือข่ายได้ทั่วไปทั้งในจังหวัดสุพรรณบุรีและทั่วประเทศไทย

ในทางปฏิบัติและในสถานการณ์ที่ผ่านมาผู้ช่วยนักวิจัย ลงความเห็นเห็นว่าตั้งแต่ได้ลงพื้นที่ไปทำงานกับกลุ่มทอผ้าวังทองคิดว่าระบบนี้น่าจะยังยืนต่อไป เพราะทางกลุ่มไม่ได้คิดขยายแนวคิดทั้งหมดในหมู่บ้านเพราะที่มีจำนวนประชากรมากซึ่งจะทำงานลำบากแต่ค่อยๆขยายทำให้เห็นภาพเป็นรูปธรรมเฉพาะในกลุ่มทอผ้าวังทองก่อน เมื่อประสบความสำเร็จก็จะขยายไปสู่คนที่สนใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในหมู่บ้านต่อไป

6.3 สิ่งที่จะต้องทำต่อเนื่อง

ในการทำงานต่อไปต่อเนื่องจากโครงการระยะที่ 1 เมื่อจะมีโครงการระยะที่ 2 ก็จะมีการขยายผลในเชิงลึกต่อไปโดยการทำความเข้าใจกับสมาชิกให้บ่อยครั้งขึ้นนำปัญหาความต้องการที่ค้นพบจากแบบสอบถามแบบสำรวจข้อมูลของสมาชิกกลุ่มทอผ้าวังทอง นำมาวิเคราะห์เพื่อร่วมกันทำงานไปในทิศทางเดียวกันและสามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ในระดับหนึ่งโดยมีการทบทวนจากการการทำงานที่ผ่านมาในระยะแรกว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรและปรับปรุงขั้นตอนวิธีการที่จะทำงานได้ง่ายขึ้น เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับคนที่สนใจศึกษาเรียนรู้ในระบบแลกเปลี่ยนโดยวิธีต่อไป

6.4 ตัวบ่งชี้ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการแลกเปลี่ยน

จากการที่ผู้ช่วยนักวิจัยได้ลงไปในพื้นที่พบว่าสมาชิกกลุ่มทอผ้าวังทอง ที่นำผ้าทอที่ทอสำเร็จรูปเป็นการลดการใช้เงินสดจากที่จะต้องจ่ายเป็นค่าอุปโภคบริโภคก็จะมีเงินเหลือไว้สำหรับออมไว้ใช้ในยามจำเป็นเพราะสมาชิกของกลุ่มทอผ้าส่วนใหญ่ก็จะเป็นสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านนี้อยู่แล้วในทางกลับกันถ้าไม่มีการแลกเปลี่ยนในชุมชนทุกอย่างก็จะซื้อเป็นเงินสดนอกหมู่บ้านทำให้เงินไหลออกไปนอกหมู่บ้าน เศรษฐกิจในหมู่บ้าน ก็จะมีเงินออมหมุนเวียนในหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าจะเป็นเงินจำนวนไม่มากแต่ก็เป็นการดีเป็นอย่างยิ่งเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไปในอนาคต

สำหรับสินค้าที่ใช้แลกเปลี่ยนในกลุ่มทอผ้าวังทองเช่นเครื่องอุปโภคบริโภคสินค้าที่นำมาแลกเปลี่ยนก็จะนำมาจากเครือข่ายในจังหวัดสุพรรณบุรีนั่นเองที่มีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ

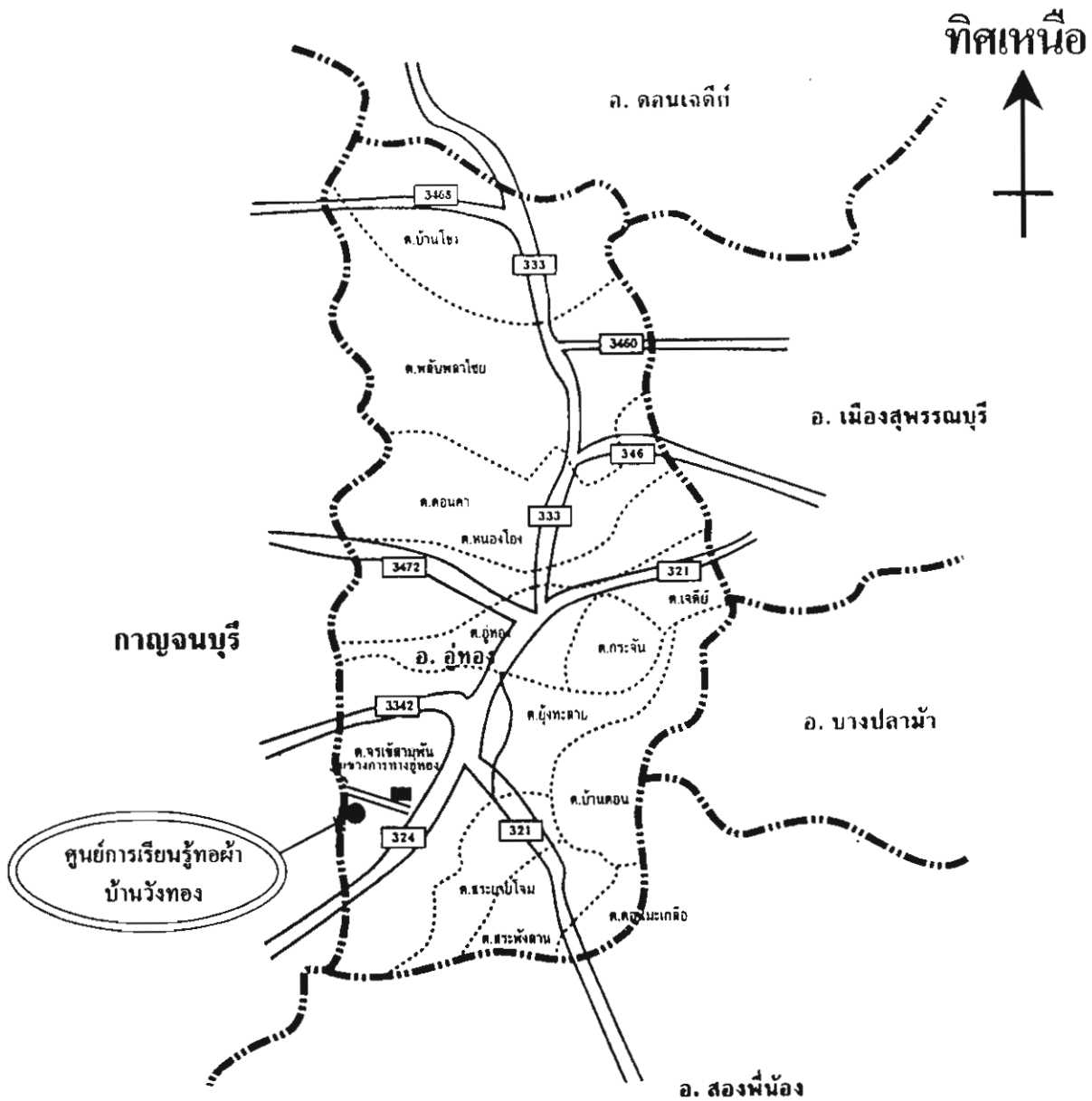
ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีก็มีการช่วยกันทำงานทั้งทางด้าน บวชนาค งานแต่งงาน งานศพ โดยจะสังเกตได้จากเวลาที่มียานบวชนาค งานศพ งานแต่งงาน ก็จะมีชาวบ้านในบ้านวังทองช่วยกันมาทำอาหารเตรียมงานด้านต่างๆ ตามความถนัด ของแต่ละคนโดยไม่ต้องออกการ์ดเชิญทุกคนจะรู้โดยการบอกกล่าวของเจ้าของงานโดยไม่ต้องจ้างแรงงานและเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น

ทำให้เกิดความสามัคคีเอื้ออาทรต่อกัน คนทุกคนในหมู่บ้านก็จะไม่มีความขัดแย้งกันเพราะได้ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ

สำหรับสิ่งที่มองเห็นอีกอย่างคือเริ่มมีคนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มทอผ้าให้ความสนใจมาสอบถามหรือสังเกตการณ์การแลกเปลี่ยนในชุมชนเป็นบางครั้งและมีการพูดคุยกันถึงผลดีของการแลกเปลี่ยนในชุมชน ทางด้านเยาวชนก็สนใจที่จะมาช่วยเก็บข้อมูลในชุมชนของตนเอง

แผนที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ทอผ้าบ้านวังทอง

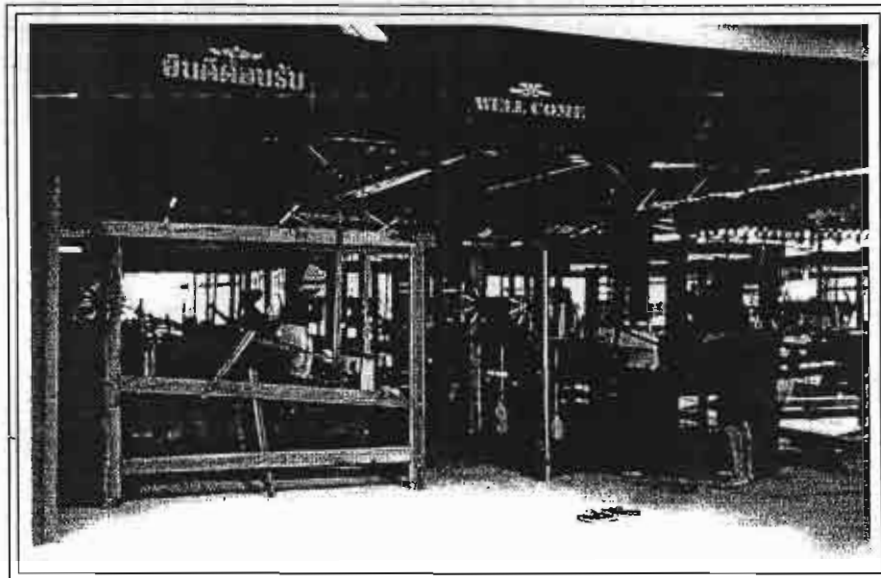
หมู่ที่ 13 ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออุทุมพร จัหวัดสุพรรณบุรี

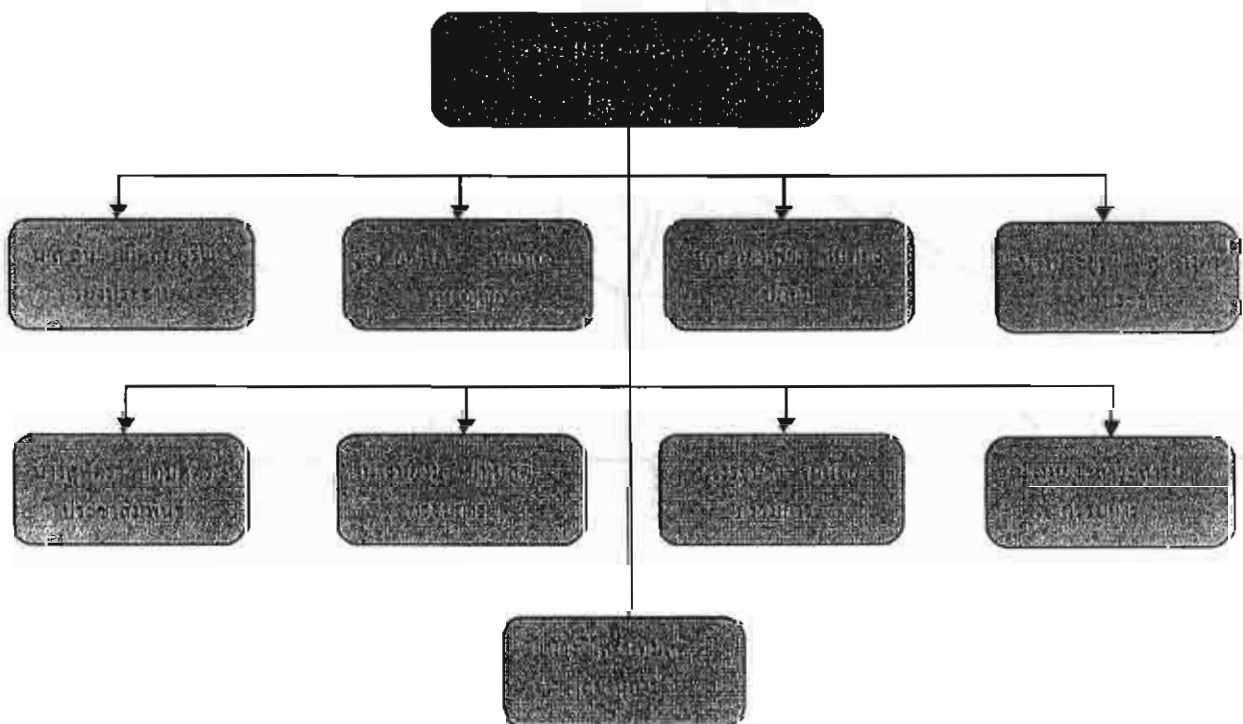
เครื่องหมาย เขตจังหวัด เขตอำเภอ เขตตำบล ทางหลวงแผ่นดิน ที่ตั้งอำเภอ	ข้อมูลการเดินทางโดยรถยนต์ ระยะทางห่างจากศาลากลางจังหวัดสุพรรณบุรี 47 กม. ใช้เวลาประมาณ 45 นาที ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภออุทุมพรพิสัย 15 กม. ใช้เวลาประมาณ 15 นาที
--	--

ศูนย์การเรียนรู้ทอผ้าบ้านวังทอง

หมู่ที่ 13 ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

คณะกรรมการบริหาร

ภูมิหลังของการจัดตั้งศูนย์ทอผ้าเรียนรู้

กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง

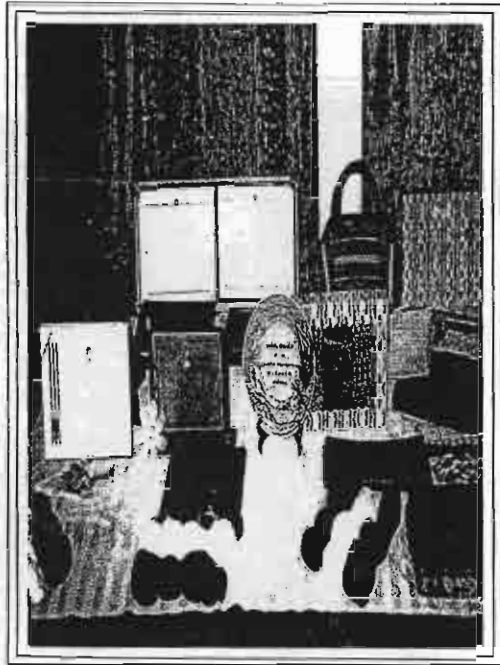
เริ่มต้นจากภูมิปัญญาของทวด ยาย และแม่ ที่มีการทอผ้าใช้ถักมือ เป็นผ้าดิบและผ้าฝ้าย ย้อมแก่นขนุนและหมักน้ำคร่ำทอไว้ใช้ในครอบครัว ช่วงปี พ.ศ. 2520 เริ่มมีการทอผ้าขายให้แก่เพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยใช้ด้าย โทเร และไหมitalia ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 เริ่มมีการทอผ้าด้วยกี่กระตุก จากการที่สำนักงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ มาฝึกอบรมการทอผ้าด้วยกี่กระตุกที่ตำบลสระทรายโสม อ.อุทุมม มีนายทิ สังข์วรรณะ (เสียชีวิตแล้ว) นายข้าม - นายจัด ศรีहरา เป็นแกนนำที่ไปเรียนรู้

ชาวบ้านส่วนใหญ่มีพื้นฐานการทอผ้าจากถักมือ จึงเรียนรู้ได้รวดเร็ว เริ่มแรก นายทิ สังข์วรรณะ เป็นประธานกลุ่ม ได้เงินสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาชุมชนอำเภออุทุมม จังหวัดสุพรรณบุรี ประธานกลุ่มทอผ้า คนที่สองคือ นางทองมา ปทุมสุติ คนที่สามได้แก่ นายเกษม ศรีบุญเพ็ง

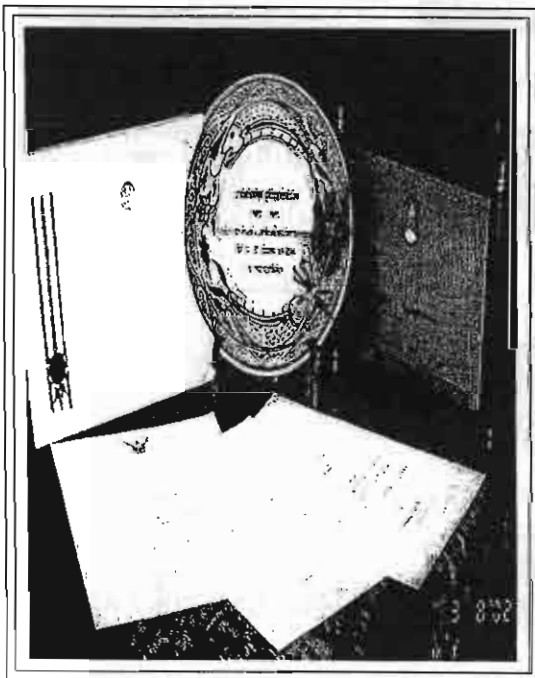
ในปี พ.ศ. 2538 มีการแยกการปกครองงบประมาณเดิมจึงอยู่ที่หมู่ที่ 2 บ้านวังหลุมพอง วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 มีการเลือกตั้งประธานกลุ่มทอผ้าคนใหม่ ผู้ได้รับเลือกตั้งคือ นางกัลยา เทียงธรรม ซึ่งเป็นประธานกลุ่มคนปัจจุบัน

หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน

- สำนักงานพัฒนาชุมชน อ.อุ้มทอง จ.สุพรรณบุรี
- กองทุนชุมชน (SIF) ธนาคารออมสิน
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุพรรณบุรี
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุพรรณบุรี
- ธนาคารออมสิน สาขาอุ้มทอง
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- สำนักจัดหางานจังหวัดสุพรรณบุรี
- เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี
- องค์การบริหารส่วนตำบลจรเข้สามพัน อ.อุ้มทอง จ.สุพรรณบุรี
- หน่วยงานเอกชน ฯลฯ

เงินทุนหมุนเวียน

เริ่มจากการระดมหุ้น หุ้นละ 100 บาท และขอ
ทุนสนับสนุนจากกองทุนชุมชน ธนาคารออมสิน เป็น
จำนวนเงิน 503,240 บาท (สำหรับการฝึกอบรมและ
ศึกษาดูงานพร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์การทอผ้าด้วย
กี่กระตุก)

ผลกำไรส่วนหนึ่งคืนทุนให้กับสังคม

- เป็นทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 ปีละ จำนวน 4 ทุน ต่อเนื่องเป็นระยะเวลา
5 ปี
- จัดซื้อหนังสือพจนานุกรมมอบให้ห้องสมุด
โรงเรียนวัดปทุมวนาราม ต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 5 ปี
- สร้างต่อเติมที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านในปี
พ.ศ. 2549 เป็นจำนวนเงิน 40,000 บาท

การทอผ้า...บ้านวังทอง

ขั้นตอนการผลิต

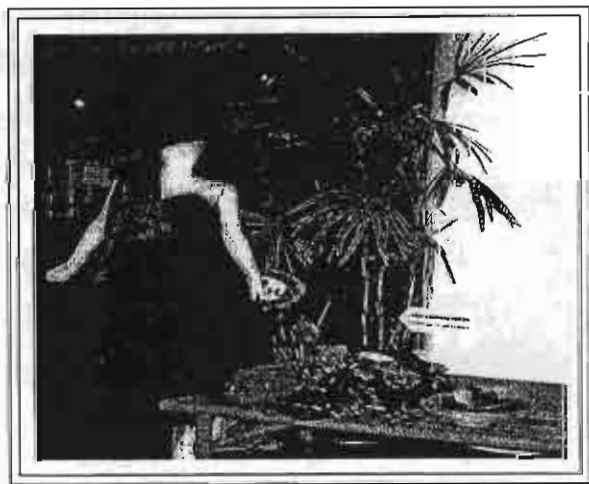
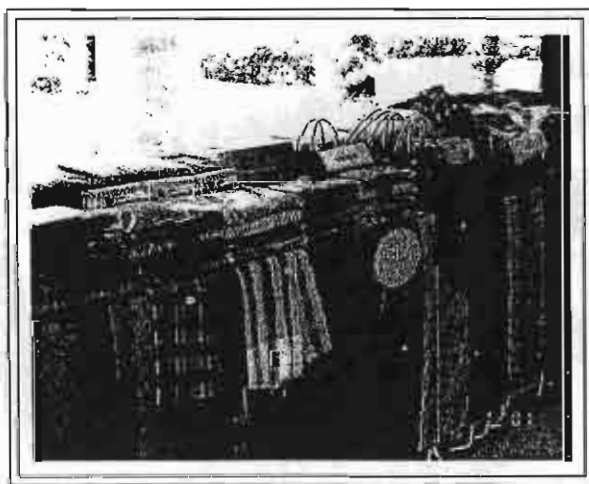
- ขั้นตอนที่ 1 การคันด้าย เดินด้ายไปมาจนครบจำนวนที่ต้องการประมาณ 15 เที้ยว ใช้ระยะเวลาประมาณ 2 ชม.
- ขั้นตอนที่ 2 นำด้ายจากขั้นตอนที่ 1 มาส่ง-สอคเข้าฟืม เรียกว่า “สอคพันหรี” ใช้เวลาประมาณ 1 ชม.
- ขั้นตอนที่ 3 นำด้ายที่สอคพันหรี ไปม้วน ความยาวประมาณ 120 เมตรใช้เวลาประมาณ 1 ชม.
- ขั้นตอนที่ 4 นำด้ายมาจึงกับเครื่องตะกรอ เก็บตะกรอ ใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง
- ขั้นตอนที่ 5 นำด้ายที่ทำเสร็จแล้วขึ้นก็เตรียมทอ จัดแต่งผูกเขาและดินเหยียบให้เที่ยงพร้อมทอ
- ขั้นตอนที่ 6 เลือกด้ายพุ่ง (ด้ายสี-ด้ายมัดหมี่)
- ขั้นตอนที่ 7 ตัดเชือกที่ด้ายมัดหมี่ออก
- ขั้นตอนที่ 8 นำด้ายใส่ระวึงและใช้ในกรอด้ายปั่น ให้ด้ายวิ่งผ่านเข้าไปยังหลอด
- ขั้นตอนที่ 9 นำหลอดด้ายใส่กระสวยแล้วพุ่งทอทีละเส้น
- ขั้นตอนที่ 10 ทอครบจำนวนที่ต้องการ (1 ม้วนจะได้ประมาณ 10 ชุด) ตัด - พับ นำส่งกลุ่ม

ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและจำหน่าย

ที่	ชื่อสินค้า	วัตถุดิบที่ใช้	ขนาด		น้ำหนัก (กรัม)	จำนวนที่ผลิต ได้/เดือน/หลา
			กว้าง (ซม.)	ยาว (ซม.)		
1	ผ้าชุดมัดหมี่คั่น	ด้ายมัดหมี่ + คั่น	94	360	500	10,000
2	ผ้าชุดมัดหมี่ 4 ตะกรอ	ด้ายมัดหมี่ + ด้ายสี	94	360	520	1,000
3	ผ้าชุดมัดหมี่ วังทอง	ด้ายมัดหมี่ + ด้ายสี	94	360	500	10,000
4	ผ้าชุดมัดหมี่น้ำไหล	ด้ายมัดหมี่ + ด้ายสี	94	360	500	20,000
5	ผ้าชุดมัดหมี่สายฝน	ด้ายมัดหมี่ + ด้ายสี	94	360	500	20,000
6	ผ้าชุดมัดหมี่เปลือกไม้	ด้ายมัดหมี่ + ด้ายสี	94	360	500	20,000
7	ผ้ามัดหมี่ 5 สี	ด้ายมัดหมี่	94	180	250	20,000
8	ผ้ามัดหมี่เชิงแดง	ด้ายมัดหมี่	94	180	250	20,000
9	ผ้าไสร่ง	ด้ายไหมประดิษฐ์	100	200	250	10,000
10	ผ้ามัดหมี่วังทอง	ด้ายมัดหมี่	94	180	250	20,000
11	ผ้าไล่ปลาไหล	ด้ายมัดหมี่ + ด้ายสี	94	180	250	20,000
12	ผ้าลายคู่	ด้ายสีไหมประดิษฐ์	94	180	250	20,000
13	ผ้าตัวหนังสือ	ด้ายสีไหมประดิษฐ์	94	200	300	1,000
14	ผ้าขวาม้าคาถู	ด้ายสีไหมประดิษฐ์	76	200	200	20,000
15	ผ้าลาย 2 สี	ด้ายสีไหมประดิษฐ์	94	100	250	10,000
16	ผ้าพื้นไหมประดิษฐ์	ด้ายสีไหมประดิษฐ์	94	100	250	20,000

- ❖ มีกี่กระตุก – กระสวย พร้อมอุปกรณ์ทอผ้า จำหน่าย
- ❖ ผ้าทอเนื้อดี สีไม่ตก – ไม่หด ดูแลรักษาง่าย อายุการใช้งานเกินราคา (คุ้มค่า)

▲ ผ้าทอและผลิตภัณฑ์ผ้าทอชนิดต่าง ๆ

▲ แต่งหุ่นด้วยผ้าพื้น และผ้าลาย

ประเพณี / วัฒนธรรมของบ้านวังทอง

“เพลงพวงมาลัย”

เป็นการเล่นพื้นบ้านของบ้านวังทอง ที่มีการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า นานกว่า 150 ปีมาแล้ว นอกจากนี้ยังมีการเล่น “เพลงเกี่ยวข้าว”, “เพลงกล่อมเด็ก” อีกด้วย

การเล่นเพลงพื้นบ้านเหล่านี้ ส่วนใหญ่คนสมัยก่อน มีความขยันขันแข็งในการทำมาหากิน จึงไม่ค่อยมีเวลาว่างมากนัก เมื่อมีเวลาว่างจากการทำงาน ก็จะร่วมกันเล่นเพลงพื้นบ้าน เพื่อเป็นการแก้ขัดของหนุ่ม ๆ สาวๆ และเพื่อเป็นการผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการเกี่ยวข้าว นวดข้าว

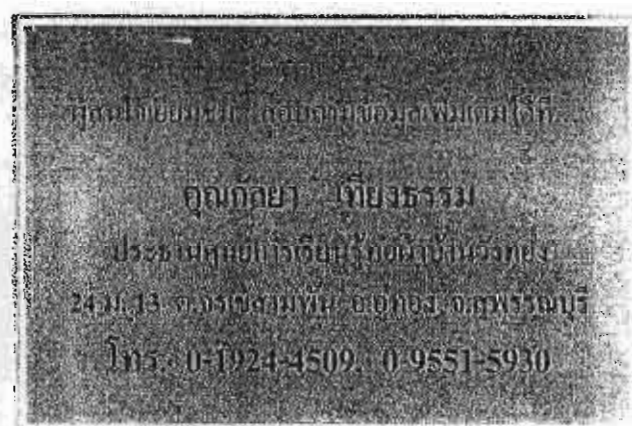
ปัจจุบัน บ้านวังทองจะมีการเล่นเพลงพวงมาลัย เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือคณะผู้มาทัศนศึกษาดูงานของกลุ่มทอผ้า เนื้อร้องของเพลงพวงมาลัย จะเป็นการบรรยายเกี่ยวกับผ้าทอ, การต้อนรับ และการอวยพรแก่ผู้มาเยี่ยมชม....

ฟ้าทอบ้านวังทอง

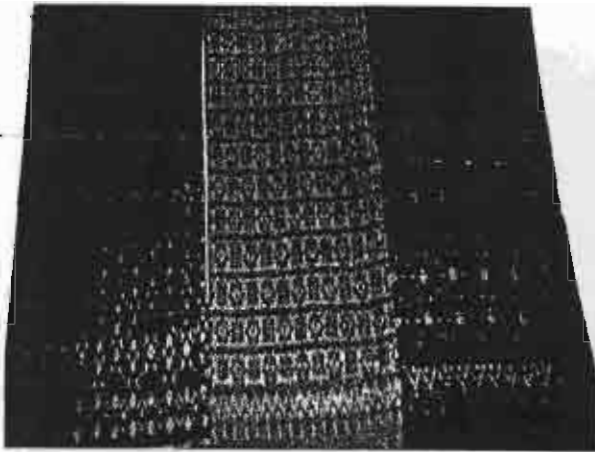
ฟ้าทอพื้นไทยลายเด่น
ทอเส้นด้วยสอยด้วยดี
“ผ้าทอวังทอง” ของดี
มัดหมี่น้ำไหลพรายพรัง
ลายจัดลายคู่ดูจำ
ทอทำด้วยรักอย่างยิ่ง
ผ้าชุด ผ้าขึ้น สอยจริง
ชาววัง ชาวหมี่ ผ้าใช้

ฝีมือแม่สาวชาวบ้าน
มีงานแม่งามละหาไหน
ชีวิตวิถี ไทย ไทย
ทอได้ในผ้า..... ดั่งทอง

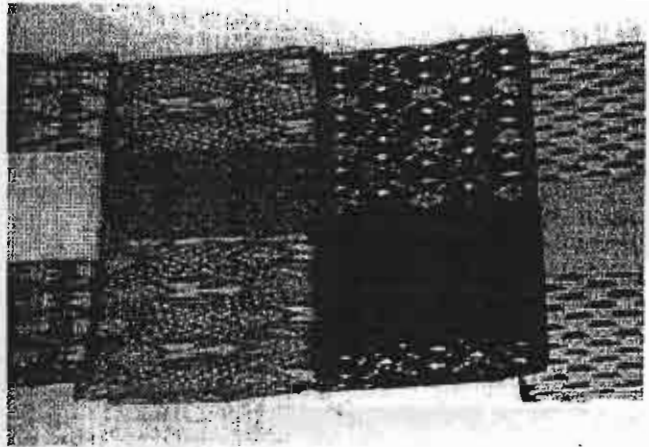
ศิวภานท์ ปทุมสูติ

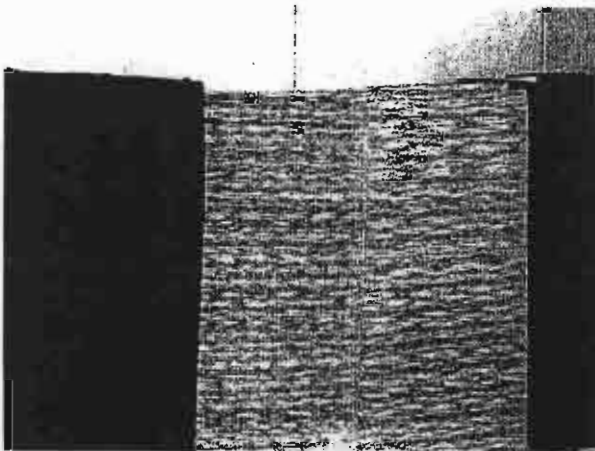
ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ....บ้านวังทอง

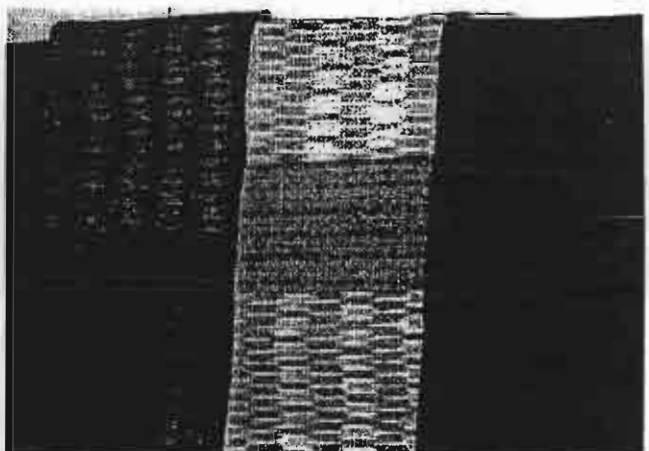
▲ ผ้ามัดหมี่วังทอง

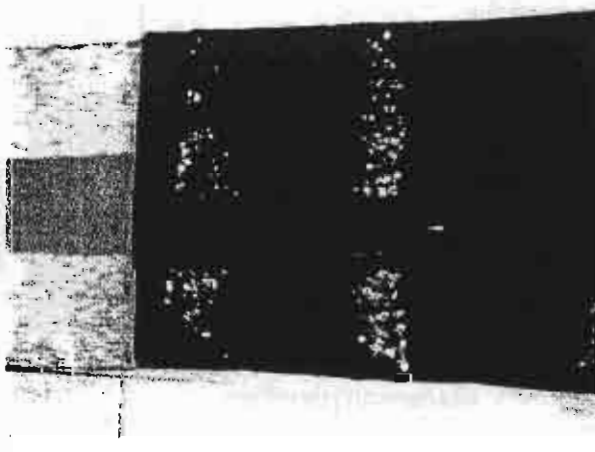
▲ ผ้าชุดมัดหมี่วังทอง

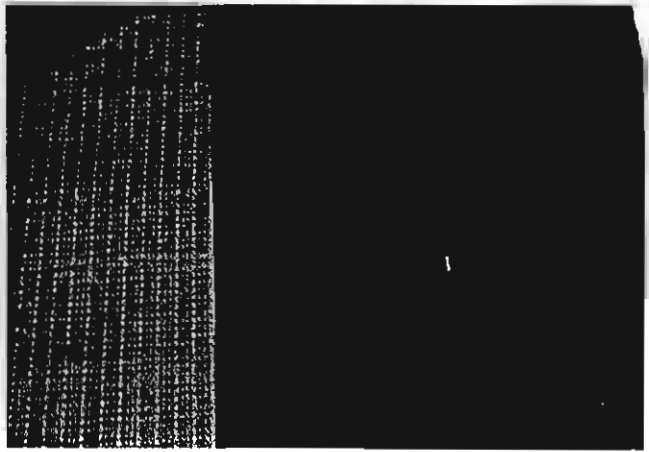
▲ ผ้ามัดหมี่ น้ำไหล

▲ ผ้าชุด 4 ตะกรอ

▲ ผ้าชุดสอดคั่น

▲ ผ้าพื้น 4 ตะกรอ